

SITAN ŽIVOT

MIMA JURAČAK

SADRŽAJ

DLAKE	5
Dlake	6
Iz autobusa	13
Kokpit za katastrofu	16
Presjek	19
Toni	22
Događaj	29
ČIŠĆENJE	32
Ferdo	33
Future	37
U bazenu	41
Prodaje se	45
Čišćenje	50
Smola	54
Zaključavanje	58
Očenaš	63
Hrđa	67
Uloviti dabra	71
Sitan život	82

O autorici	86
Impresum	87

Mami, tati i bratu

DLAKE

DLAKE

Počelo je nakon službenog pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. Na desnoj ruci izrasla mi je dugačka smeđa dlaka. To nije bila dlaka koju bi čovjek očekivao da mu izraste na podlaktici – bila je duga dobrih petnaestak centimetara.

Ujutro sam umivao lice i zapazio je zalijepljenu za umivaonik. Prvo sam mislio da je to ženska dlaka, dlaka s nečije glave koju sam slučajno donio na sebi, no kad sam se odmaknuo od umivaonika, sa mnom se povukla i dlaka. Bolje sam je promotrio – visjela je tako mokra i dugačka s podlaktice. Nisam imao mnogo vremena za razmišljanje pa sam je jednostavno skratio škalicama za nokte na normalnu duljinu, duljinu ostalih dlaka na ruci.

Tek kasnije sam si to pokušao nekako objasniti. Sigurno je došlo do manjeg hormonskog poremećaja i ta dlaka se otela kontroli. Možda sam jeo previše B vitamina?

Sve bi bilo u redu i ja bih sve zaboravio da se sljedeći mjesec nisu pojavile dvije. Jedna kraj druge, ponovno na podlaktici. Dvije dugačke smeđe dlake, izrasle preko noći.

Guglao sam malo o dlakama, no nisam pronašao baš ništa što bi mi pomoglo. Skratio sam te dvije dlake i odlučio sve zanemariti.

Svaki mjesec, otprilike u isto vrijeme, pojavila bi se pokoja dlaka više.

Kroz neko sam se vrijeme već bio posve navikao na situaciju i samo bih bez puno razmišljanja skratio dlake i nastavio dalje, kao da se ništa ne događa. Nisam nikome pričao o tome.

Sve drugo u mojem životu bilo je više-manje isto, osim tih dlaka. Na poslu se ništa nije promijenilo – djeca su bila jednako nezainteresirana za sve što govorim, kolege jednako puni prigovora na obrazovni sustav i Europsku uniju, ravnatelj jednako nerazuman.

Predsjednica sindikata pozivala je na masovne prosvjede. Štrajkali smo jedan dan točno dva sata, od 12 do 14, srećom baš u vrijeme kad sam trebao držati nastavu. Koristio sam svaku moguću priliku da pobjegnem s nastave, koje sam se naprosto užasavao. Bilo me strah učenika, a najviše vlastite nesposobnosti i ništavila s kojim sam se suočavao svaki put kad bih ušao u neki od razreda.

Moja predavanja ogledalo su potpunog kaosa i anarhije. Većinu vremena još uvijek nemam pojma što radim. Svaki dan zatičem prazne poglede koji očekuju da im demonstriram kako se to radi – kako se živi i ponaša odgovorno, kako se biva odraslim.

Naravno, ja nisam uvjerljiv primjer za objasniti tako nešto.

Pretpostavljam da je i mojim kolegama slično, no zbog prirode njihovih predmeta vjerojatno se prema svojim predavanjima odnose ponešto odgovornije od mene. Strastvenije zadovoljavaju formu od mene, jer „kolega znate, ja vas razumijem, ali mi radimo za plaću. Forma mora biti zadovoljena.“

Muka mi je od te plaće. Svi zapravo zarađujemo na ničemu. Obrazovni sustav! Kakav cirkus! Ali, sve je uređeno tako da ti se nije teško jednostavno uljuljkati.

Gadim se ponekad sam sebi i gadi mi se sve to.

I svaki mjesec izraste mi pokoja dodatna dlaka koju uredno podrezujem.

Jutros sam podrezao čitav pramen. Sad rastu u ovecim skupinama. Više ih ni ne brojim.

U školu uglavnom dolazim loše raspoložen, razmišljam samo o dlakama i o tome kako bi možda bilo pametno da pođem liječniku. To me raspoloženje ne čini pretjerano popularnim kod učenika, a ni kod kolega.

U zbornici sam jednog jutra sjeo na svoje mjesto i odlučio ispraviti zadaćnice. Tema: „Što bih želio postići u životu?“.

Razina nemaštovitosti koju sam dostigao s malo čime se može mjeriti.

„Ajme, što me boli glava. Ubi me migrena.“

Kolegica Staničić ušla je u prostoriju držeći se za glavu, mučnog izraza lica.

„Ovaj pun mjesec ubija čovjeka, ubija!“

Bacio sam pogled na napaćeno tijelo koje se zavalilo u meku stolicu i u prvi mah nisam znao što reći.

Zatim sam protrnuo.

„Pun mjesec. Kažete da je pun mjesec?“

„Da, sinoć je bio. Jedva sam dva sata odspavala. Jeste li i vi imali problema, kolega?“

Nisam ništa odgovorio. Je li možda za moje stanje zaslužan pun mjesec? Svaki mjesec dlake se pojavljuju u otprilike isto vrijeme, očito uvijek za punog mjeseca.

To mora biti to. Dlake mi niču za punog mjeseca. Što sam ja to, vukodlak? Nasmijao sam se naglas i kolegica Staničić me iskosa pogledala kao da se osjetila uvrijeđenom.

„Oprostite kolegice, ne smijem se vama, nečega sam se upravo sjetio.“

Kolegica je samo nastavila gledati u dnevnik i rekla da joj je drago da je barem nekome zabavno.

Dlake mi izrastaju za punog mjeseca. Što to znači? Kakve to ima veze s ičim?

Zvonilo je i ja sam se dovukao do razreda na drugom katu. Unutra je šačica balavurdije prepisivala zadaću za sljedeći, ozbiljniji sat.

„Profesore, profesore, možemo pisati zadaću za profesoricu Grakar, pita nas i provjerava zadaće? Molimo vas, profesore!“

Zamislio sam se na trenutak, potom pomiren sam sa sobom odustao od onoga što sam zapravo želio reći.

„Ajde, pišite!“

Izvadio sam novine iz torbe i počeo prelistavati. Neki čovjek je ubio ženu, dijete, na kraju sebe.

Nisam nastavio čitati, više sam mislima prevrtao teorije o postanku svojih dlaka. To mora biti i zbog ovog posla. Ovaj posao mora biti razlog tome što mi izrastaju te dugačke dlake. Dlake su simptom, ukazuju na nešto dublje. U kombinaciji s utjecajem mjeseca, u meni se stvara psihički koktel i sve iznutra izlazi na površinu pa tako izrastaju dlake. Simptomatično je i to što je sve krenulo kad i Europska unija.

A što ako sam zaista vukodlak? Postoji li nekakav vukodlački poremećaj za koji ne znam? Možda su priče o vukodlacima iznikle upravo iz ovakvih poremećaja kakvog sam i sam žrtva?

Zvono me prenulo iz razmišljanja. Nekako sam izdržao još tri školska sata i potom odjurio u stan.

Nakon što sam proučio svu moguću literaturu o hirzutizmu, bacio sam se na proučavanje literature o vukodlacima. Bilo je tu svega, uglavnom šunda. Bila mi je smiješna ta činjenica, činjenica da bih mogao postati vukodlak, odnosno imati nekakav vukodlački poremećaj, no nisam znao što drugo istraživati osim toga i pojačane dlakavosti. Smijao sam se vlastitoj dijagnozi: „eu-kodlak“.

Pisalo je, između ostalog, kako je moguće da mi se ekstremno povećala razina testosterona u tijelu, no ja se nisam osjećao ništa većim muškarcem no inače.

Dani su prolazili i sve je bilo isto.

Prolazile su zapravo i godine i sve je bilo isto.

Jedino su dlake bujale proporcionalno mojoj nepokretnosti i nemogućnosti da riješim taj problem.

Nakon nekoliko godina dlakama mi je bilo prekriveno čitavo tijelo i nisu više rasle preko noći jednom mjesečno, nego su bile konstantno prisutne – ja bih ih podrezivao, na ključnim mjestima uklanjao voskom, čupao pincetom, depilirao, brijao, a one bi u svom ritmu uporno kroz nekoliko dana ponovno izrasle.

Jedino mjesto koje mi nije bilo prekriveno dlakama bilo je spolovilo, mali krugovi oko očiju, nos, usne i dlanovi. Bio sam kao dlakava žena u cirkusu. Samo što nisam bio žena i radio sam u državnoj ustanovi.

Stvorio sam nadasve kompliciran sustav uklanjanja dlaka. Za liječnika je bilo prekasno jer u ovom stadiju zaista ne znam više što bih mu rekao, a neugoda me sprječavala da se ikome obratim. Uklanjao sam one dlake do kojih sam mogao doći, druge sam nekakvim akrobatskim pokretima skraćivao koliko sam mogao. U početku sam se trudio sve ih srediti, no što je vrijeme dalje odmicalo postajao sam sve zapušteniji, sve više sam odustajao od tog kompliciranog procesa. Počeo sam raditi samo na onim najočiglednijim dlakama, na licu i rukama, a tamo gdje bi se vidjelo da sam se brijao stavljao bih još i hidrogen, kako bi tamne točkice na koži bile što manje vidljive.

Ispod mojih traperica, košulja i sakoa bujalo je smeđe krzno.

Život mi je počeo nemoćno titrati između ekstenzivnih rituala sa sve brojnijim dlakama, između pripitomljavanja tog divljeg krzna i ugladenog profesorskog zanimanja.

Moj društveni život, koji je i prije bio ponešto oskudan, pretvorio se u pustinju. S posla sam odlazio ravno u stan gdje bih provodio većinu vremena. Slušao sam mnogo glazbe i pročitao nevjerovatan broj knjiga. Počeo sam i sam pisati knjigu.

S vremenom, nešto se ipak promijenilo.

Moja predavanja postala su zanimljivija jer sam odjednom počeo sve to što bih pročitao povezivati u čudne cjeline, što je zvučalo neobično, eklektično i napredno te sam uskoro na satovima imao sve veći broj učenika. Kolegi vjeroučitelju nije bilo jasno što se događa pa me jednom zamolio da mu učinim uslugu i dopustim da prisustvuje mom predavanju.

Nakon toga mi je samo pružio ruku i rekao: „Čestitam, kolega – trebali biste razmisliti o tome da lovite neku poziciju na fakultetu.“

Na dlake i dotjerivanje dlaka sam se nakon nekog vremena u potpunosti naviknuo. Postao je to ritual kao i svaki drugi. Postao sam ponovno veoma pedantan pri uklanjanju, iako mi je sve to oduzimalo mnogo vremena. Nitko niti u jednom trenutku nije ništa primijetio. Moj ugled je pak rastao, proporcionalno gustoći mog krzna.

U jednom trenutku sam, sjećam se, počeo spavati na podu stana, skvrčen i gol. Bolje rečeno, bez odjeće – prekriven krznom. Krevet mi je postao suviše udoban, suviše mek. Nisam se time opterećivao. Puštao sam da događaji idu svojim tokom.

Ponovno su štrajkali u školi. Ovaj put sam se i ja aktivno uključio u rad sindikata. Išao sam u Zagreb i marširao prema Markovom trgu, vikao sam iz sve snage na nepravdu. Kolegama sam počeo predstavljati svojevrsnog mesiju, vođu, i kroz kratko vrijeme postao sam posve druga osoba, vrijedna pažnje.

Godili su mi komplimenti, no ništa od toga nije me trajno zadovoljavalo. Mlađe kolegice oblijetale su oko mene, sve sam ih ljubazno udaljavao, odbijale su se od mene kao loptice.

Najviše me usrećivalo kada bih bio sam i jedva sam čekao da se vratim u svoj stan, u svijet koji sam si stvorio, pun papira, knjiga, filmova, časopisa. Čitav Svemir stao je u tih tridesetak kvadrata. Moja knjiga je dobro napredovala i bio sam smiren, zadovoljan, samopouzdan. Znao sam da će biti izvrsna. Bio sam napucan svom mogućom literaturom, književnom i filozofskom, a sve to izlazilo je iz mene u kompleksnoj cjelini, povezano i meko, a opet zvjerski prepređeno – jednostavno dobro napisano.

Po danu sam bio ugledan profesor, dok sam, čim bih došao kući, skidao svu odjeću sa sebe i

strastveno čitao sve čega sam se mogao domoći.

Neko vrijeme sve je dobro funkcioniralo, uspijevao sam biti osoba koja sam postao, no sve više me nešto kopkalo, opterećivalo, nešto kao da je htjelo izaći iz mene. Mislio sam da je to knjiga, no kad sam i nju dovršio, nisam taj dojam više imao čime objasniti.

Jedno jutro sam se probudio i samo odlučio ne otići na posao. Zvao sam ravnatelja i rekao mu da sam bolestan. Vjeroučitelj me spremno zamijenio.

Ležao sam na podu i čitav dan razmišljao gledajući u strop. U ruci sam držao drveni češalj i češljao si krzno. Mutno se sjećam kako sam si pustio kompilaciju Elle Fitzgerald na *repeat* i proveo tako ležeći sigurno petnaest sati u komadu, samo slušajući.

Sjećam se, zadnja pjesma na albumu bila je „It’s Only a Paper Moon“. Onda bi sve krenulo ispočetka.

U nekom sam trenutku zaspao i, kad sam se ujutro probudio, shvatio sam kako ponovno jednostavno ne mogu na posao. Nisam se mogao natjerati da ustanem i odem do škole. Uzeo sam telefon s namjerom da ponovno nazovem ravnatelja i zamolim za još jedan dan zamjene no, kad se ravnatelj javio, nisam mogao progovoriti ni riječ. Trudio sam se izgovoriti „Dobar dan“, nešto, bilo što, no ništa nije izlazilo iz mene.

S druge strane linije ravnatelj je govorio: „Miroslave? Halo, Miroslave, jeste to vi? Halo, čujemo se?“ a ja sam samo držao slušalicu u ruci i nisam mogao govoriti.

U jednom trenutku njegov glas je odustao.

Čuo sam zvuk prekidanja veze, ostavio telefon i pošao u kupatilo. Tamo sam se pogledao u ogledalo – ništa nije bilo drugačije osim činjenice da sam u potpunosti zanijemio.

Pokušao sam ispustiti bilo kakav zvuk, no ništa nije izišlo. Otvarao sam usta, kreveljio se, ništa.

Stajao sam tako pred ogledalom, prekriven smeđim krznom koje je na nekim mjestima bilo dugačko petnaestak centimetara, ponegdje kratko ošišano, a ponegdje posve obrijano. Stajao sam i dugo se gledao oči u oči sa svojim vukodlakom.

Duboko sam udahnuo i zaključio da je ono što je htjelo izaći iz mene, čini se, izašlo.

Navečer sam sjeo u auto i odvezao se izvan grada.

Nisam se osvrtao. Samo sam htio što prije doći do prve šume.

IZ AUTOBUSA

Smrad je bio nepodnošljiv. Žena, meka kao putar, sjedila je ispred mene stiješnjena između stakla i ovećeg muškarca. Bio sam siguran kako donekle drži do higijene, no neuspješno. Njen sirasti smrad je prevladavao i ja sam se utapao u njemu.

Bjelina snijega koji je zatrpavao put pred nama zbog toga me podsjećala na usireno mlijeko, što me pak tjeralo na povraćanje.

To zasigurno nije bila prirodna boja njezine kose, već više nešto što je moja supruga nazivala plava noć i redovito se iz toga ismijavala. Nisam joj mogao vidjeti lice, ali sam ga čitavim putom neizbježno zamišljao. Radilo se zasigurno o naboranoj koži, pogotovo oko usana jer, siguran sam, ona puši te debeloj crti crnom olovkom oko gornjeg i donjeg ruba oka. Slijepljena maskara. Polupojeden ruž na usnama. Crveni. Ne, ipak ružičasti.

Nalaktio sam se na prozor i nos skrivao dlanom kroz koji sam disao. To je donekle ublažilo čitavu stvar. Stali smo jednom, na benzinskoj postaji, no niti ona niti ja nismo izašli, tako da joj nisam vidio lice.

Ne znam u čemu je stvar. Jesu li to hormoni ili pak višak kilograma, ali smrad je bio nepodnošljiv, a bili smo tek prošli Delnice. Autobus je bio pun, nisam se mogao nikamo premjestiti.

Općenito je neugodno kad se odlučiš premjestiti u autobusu. Kad se netko premjesti uvijek razmišljam o tome zašto je to učinio. Je li ovaj do njega dosadan? Smrdi li? Je li ovaj koji se premjestio uvijek u životu bio samotan igrač kojem ljudi uglavnom smetaju? Tako razmišljam. Uvijek razmišljam o ljudima. Postoje ljudi koji uživaju sjediti pokraj nekoga. Luksuz dvaju slobodnih mjesta njima se valjda čini poput prepreke tome da budu ljudsko biće.

Zaključak je uvijek doviđenja, sretno, baš mi je drago što smo pričali i tako. Potom se dva duha razilaze svaki na svoju stranu.

Ja sam gledao taj crni potiljak i nije mi bilo dobro. Mučnina me parala iznutra i ja sam palcem i kažiprstom neumorno stiskao onaj nekakav ostatak plivaće kožice do palca na lijevoj ruci jer me jednom davno majka naučila da je to dobar način da se ublaži nagon za povraćanjem.

Snijeg je padao i padao, činilo mi se da su pahulje veće od dlana. Pod svjetlima autoputa u noći sve je izgledalo poput predstave na kojoj će uskoro iz mraka iskočiti plesačice i započeti nekakav energični balet, sve je bilo bajkovito. Osim tog smrada.

Ona pak nije ništa progovarala, samo je gledala naprijed. Možda je spavala. Nisam mogao dokučiti. Neki ljudi su drijemali, a neki pod šturim svjetlom čitali knjige. Zanimalo me koje knjige.

Rijeci smo se približili kad sam već bio na izmaku snaga što se tiče smrada. Snijega više nije bilo, dočekala nas je samo poznata školjka, u koju smo se spustili poput puža u kućicu.

Svjetla grada rasplinjivala su moju nervozu i znao sam da je sve napokon gotovo.

Na Žabici sam dopustio da prvo izađu oni najnestrpljiviji, oni koji su već jednom nogom bili zakačili izlazni prostor, jer sam znao da se protiv njih ne isplati boriti za zrak. Ako sam već toliko izdržao, izdržat ću još minutu, dvije.

Prednji dio autobusa se ispraznio, a i drugi dio je bio već gotovo pust. Mogao sam ustati iz tog svog nesretnog zadnjeg reda i krenuti prema izlazu. Pomislio sam kako bih joj napokon mogao vidjeti lice i pogledom pretražio prostor. Nisam primijetio da je još sjedila na svom mjestu. Ostali smo samo ona i ja.

Pogledao sam napokon to lice čije obrise satima zamišljam. Sjedila je nepomično zatvorenih očiju, golema, nijema. Lice joj nije bilo ni najmanje slično svim monsturmima koje sam zamišljao.

„Oćeš je ti probudit il ću ja?“

Vozač je viknuo iz prednjeg dijela autobusa, jer je očito čekao još samo nas dvoje. Kimnuo sam i rukom posegnuo prema njenom ramenu na što joj je glava samo meko pala na lijevu stranu, kao da joj je vrat bio od gume, pa sam u užasu povukao ruku. Nježno sam je protresao, na što se nije dogodilo baš ništa. Učinio sam to još jednom, malo grublje. Ništa.

Viknuo sam vozaču da brzo dođe, da zove hitnu. Dotrčao je zajedno sa suvozačem, a pristizali su još i neki ljudi izvana.

Odjednom je sve opet bilo natiskano i ja sam zamalo proplakao od očaja. Zagrabio sam kroz sve njih i nekako, ni sam ne znam kako, prekoračio sjedalo, mora da sam izgledao kao luđak, zagrabio sam svoju slobodu onako zvjerski, kako to djeca rade te sam začas bio vani i

potrčao prema obali, pretrčao preko ceste ne pogledavši semafor, auti su trubili i naglo se zaustavljali, no ništa od toga nije mi bilo važno, bilo mi je važno samo da se dočepam mora i ne mislim više ni na što.

Ubrzo sam čuo zvuk sirene.

Potrbuške sam ležao na kamenoj obali i gledao u crno oko mora koje je vonjalo na ribu i naftu.

KOKPIT ZA KATASTROFU

Nebo smo ugledali samo jednom, nakratko, nakon dugog razdoblja kiše za koji se činilo da neće završiti i da ćemo se jednostavno morati priviknuti na novu vrstu klime u našim krajevima.

Dugotrajna kiša rezultirala je ponekom svađom, tu i tamo neugodnim stanjem, osjećajem zatočenosti i zatvorenosti, u sebe i životni prostor. Ne bi tu bilo ništa problematično da je padala neka posve uobičajena kiša, pod kojom se može odvijati normalan život, no ova je po svemu bila pretjerana, po količini, po veličini kapljica, po kutu pod kojim je udarala, po silini kojom je lomila zaštitna sredstva.

Nikad nismo doživjeli da kiša tolikim intenzitetom želi provaliti u stambeni prostor. Živimo u potkrovlju obiteljske kuće, a kiša je pokušavala ući čak i kroz ulazna vrata, natopila je predsoblje kroz najmanje pukotine, sve cipele bile su nam neprestano vlažne, unatoč tome što tih dana nismo izlazili. Kroz rubove krovnih prozora neprestano je curila voda pa smo po stanu postavili najrazličitije zdjele, kante, lavore, nisam siguran je li nam išta ostalo u kuhinji. Kroz stan je Tonka morala prolaziti veoma oprezno kako ne bi zagazila u kakvu posudu, a sve te posude trebalo je u određenom, neujednačenom ritmu, prazniti u zahodsku školjku.

Ja se zbog svega toga nisam mnogo kretao.

Nije nam bilo spasa, baš sve je postalo tekuće i vjerovali smo da nastupa veliki potop, kataklizma. Na televiziji su uporno javljali da se u okolnim selima ljudi udružuju u formacije koje postavljaju vreće pijeska na kritične točke, gdje bi se mogle izliti velike rijeke, prevelike za ovo doba godine, no mi nismo mogli ni izaći iz kuće. Sve smo gledali s nesigurne udaljenosti i razrađivali apokaliptične scenarije u kojima naš grad nestaje, sve nestaje, u kojima više nema živoga stanovnika, svjedoka koji bi pričao o tome kakav je ovaj grad bio, nego sve postaje voda, nepregledna, kakva je, ako se ne varam, jednom davno na istom ovom mjestu i vladala, obuhvaćajući više susjednih gradova, golem teren.

Bilo je neke utjehe u tome. Pomislili smo, pa nestat će Tonkin posao i krediti, nestat će susjedi koje ne volimo, nestat će lokalni političari sa svojim baljezgarijama, nestat će sve što nas opterećuje. Nestat ćemo i mi koji jedno drugo opterećujemo. Shvatio sam ubrzo da sve to priželjkujem i uplašio se svojih razmišljanja. Zar je došlo do toga da priželjkujem

kataklizmu, da želim umrijeti, da želim da Tonka umre zajedno sa mnom i svim tim ljudima, našim prijateljima i neprijateljima, našom obitelji. Čovječe!

Kiša je padala gotovo dva tjedna. Tonka se baš trebala vratiti na posao. Nebo se isprva raspuknulo u jednom nepravilnom šavu, da bi se potom, nakon nekog vremena, posve rastvorilo. Neobično je što se dogodi čovjeku kad dugo ne vidi sunce. Sav sam se smežurao, valjda od te silne vlage, nisam do tad znao da se čovjek može tako smežurati. Pitao sam Tonku vidi li kako sam se smežurao, da sam se promijenio od vlage i zatočeništva, no ona me samo potapšala po ramenu i rekla da izmišljam jer ionako nikad ne izlazim iz stana.

Kroz krovne prozore je neprirodno gledati u nebo jer se u njega tako gleda kao iz jame, a to svakako nije način. Parkiram se pod jedan od krovnih prozora pa promatram promjene, uzmaknem samo kad sunce prolazi baš iznad te točke na kojoj sam pa ne mogu izravno gledati u njega. Ona tvrdi da se trebam pokrenuti, kaže da je mnogo takvih ljudi koji se bore za život, za sebe, da ne odustaju. Meni bude muka od toga pa se odvezem u sobu za sušenje veša, tamo je još jedan prozor, pa zatvorim vrata i blejim. Povremeno zaboravim da sam se zatvorio u tu sobu pa ostanem i čitav dan, sve dok ona ne dođe pokupiti ili objesiti veš. Pronađe me tamo pa malo glumimo svađu, onda ja izađem i šutim ostatak vremena. Tih sati, kad gledam samo kroz taj krovni prozor u vešeraju, mnogo toga vidim, ništa spektakularno, nijanse su to, ali mi puno znače, za njih se držim.

Život u kolicima, u potkrovlju kuće do kojeg vode strme drvene stepenice s kojih me rijetko tko ima vremena nositi gore-dolje, ponekad čini da se osjećam kao kakav lešinar – kao da neprestano sjedim na američkom reklamnom stupu i nadgledam. Ovaj stan je kao zatočeničko gnijezdo. Sav namještaj naguran je čvrsto uz zidove kako bih se mogao relativno neometano njime kretati. Tih sedamdesetak kvadrata prođem u jednom zamahu. Zato je nekako ipak najljepše pod prozorom.

Sve u stanu prilagođeno je meni, osim samog položaja stana, koji me odjeljuje od svijeta, od prirode, od zraka. Ne sjećam se kad sam posljednji put zaista bio dobro.

„Rekli su mi danas na poslu da postoji udruga u kojoj bi mogao trenirati odbojku“, rekla bi Tonka.

„Moraš se trgnuti. Dosta je s tim“

Ja bih ostao zapanjen time kako nisam primijetio u kojem trenutku me ona točno prestala razumijevati i priželjkivao bih ponovno kišu.

Probudio sam se nakon što je ona već otišla na posao, ležao na praznom krevetu koji se činio prevelikim za moje sićušno tijelo i osjećao da mi se sva energija tijela napokon sručila isključivo u glavu. Teško je opisati taj osjećaj – ponekad sam osjećao fantomske noge, no to jutro sva je moja životna energija nekako završila u području glave. Tijelo sam koristio kao i inače, uspravio sam se pomoću relativno snažnih ruku na krevet i prebacio se na kolica, no sve mi je bilo nabijeno u glavu, kao da mi je mozak odjednom radio za troje ljudi.

Sjedio sam u kolicima i pio kavu kad se prvi put dogodilo. Pomislio sam kako bih mogao pogledati što je na TV-u, a televizor se, sam od sebe, uključio. Potom sam pomislio kako bi bilo dobro da mogu otvoriti krovni prozor kako bih udahnuo malo pravog zraka, a prozor se otvorio i zapuhnuo me svjež zrak i slab miris paljevine jer je netko u susjedstvu nešto palio na polju. Te dvije stvari bile su već dovoljne da shvatim kako se nešto zaista promijenilo, a ubrzo nakon toga mislim sam privlačio sve na što bih pomislio: žličice, tanjure, daljinske upravljače, čak i maramice kad sam počeo šmrcati od peludi izvana.

Tonka je trebala doći tek sutradan oko šest pa sam imao vremena za igru svojom novom vještinom. Igrao sam se, da – igrao sam se. Svime sam se igrao do iznemoglosti, nisam uopće spavao, isključivao sam i uključivao stvari, privlačio ih poput magneta, u sekundi bi mi završile u ruci, kontrolirao sam baš sve. Nekoliko sati prije no što se Tonka trebala vratiti kući razmišljao sam o tome kako će se moja novostečena moć odraziti na naš zajednički život. Hoću li moći na neki način zagospodariti Tonkom?

Što sam više o tome razmišljao, činilo mi se da bulaznim.

Parkirao sam se pod krovni prozor i pogledao u nebo. Njime je u tom trenutku prolazio avion. Sve se u meni poklopilo, preklopilo, zaklopilo i ja sam se silovito koncentrirao na njega. Isprva se nije dogodilo baš ništa, no odjednom se počeo povećavati. Bio je sve veći i veći, dok se u jednom trenutku nije okrenuo nosom prema meni i nastavio padati.

Dočekao sam ga smireno.

PRESJEK

Kupus smrdi u povrtnjaku iza kuća. Jesen je i puštam psa da njuška između gredica dok čizmama uranjam u travu natopljenu vodom. Povijene vlati sad kao da su vodene biljke, a ne ona ista trava prije kiša. Sunce i magla u zlogukom dogovoru, na trenutak mi je suviše hladno, malo kasnije vruće. Miris blata stiže tek nakon što se udaljim od gredica kupusa i podsjeća me na tijela koja sam zakopao pa na njih zaboravio.

Zbog biljne tišine razmišljam o tome što je od njih ostalo, je li išta ostalo? Uvijek bih ih zakopao bez dodataka, gole, bez memorabilija.

Uporna ptica fijuče negdje u granama u koje se sinoć vjetar zalijetao i s njih skinuo lišće. Zemlja je na nekoliko mjesta, pod drvećem, prekrivena žarko crvenom podlogom. Izgleda kao nešto umjetno, ta podloga. Kao nekakva laž izgleda, pomislim. Nisam siguran gdje su više tijela iako sam uvjeren da bih mogao locirati posljednje. Tamo niže, na prijelazu trave u kukuruze, leži gola žena. Ne bih znao reći leži li ili je više uopće nema. Davno je to bilo. Pretprošle godine? Ili možda prije tri? Tko će znati koliko treba tijelu.

Tu nitko ne zalazi, osim povrtlara i šetača pasa. Kad je blato, šetači idu na nasip, a povrtlari ne prelaze granicu vrta. U kukuružište ljudi danas zalaze samo strojevima. Mogao bih ukrasti što god poželim, kad god mi padne na pamet, od tog povrća. Kupus smrdi, ali je dobar. Kupus sam po sebi smrdi, nije stvar u smradu, dobar je upravo takav. I ljudi smrde. Jučer sam svojoj ženi rekao da se opere jer već danima nije.

„Operi ti sebe, životinjo“, rekla je i odmah nestala iz sobe, kao u strahu. Kao da bih išta njoj.

Čizme su dobre, kupio sam ih jeftino i služe svrsi. U daljini jablani, prema nasipu, po svemu pretjerano drveće. Po tome kako se pružaju u visinu, po tome koliko su uski, po tome što na neki neobičan način gledaju u mene.

„Džinovi su to“, razmišljam, „ne drveće.“

Pustoš koja titra iza kuća, u povrtnjacima i na poljima, nešto je prirodno, nešto suštinski ljudsko – sve kao da se cijepa na ono ispred i iza kuća. Ispred kuća pozdravljam susjede i kosim travu kako bi Marica sadila cvijeće. Iza kuće je pas na lancu i ja koji lokotom zatvaram vratašca i nestajem u vlažnoj travi. Svaka stvar započinje nožem, oštricom – presjek pupčane vrpce, odvajanje kupusa od stabljike, rasjek lubenice ljeti. Osim same smrti – ona započinje

omamljivanjem.

Nisam za borbu, nisam dovoljno snažan, suviše sam lijen. Kad tijelo klone, jednostavnije je po njemu šarati – potreban mi je taj mir, kako bih se mogao opustiti, svemu pristupiti staloženo. Iskrvare, recimo, u vodu koja se nakupi s jeseni, u malim kanalićima za koje nitko ne zna. Ako netko i vidi, krvare i domaće životinje, kao i jeleni koji se skupljaju u šumarku.

Sve krvari, kažem sam sebi. Puštanje krvi, puštanje soka, stapanje s vodom, to je prirodno.

Promatram grane u magli dok se mutno sunce smješta upravo između njih, kao da savršeno sjeda u samo za sebe osmišljeno gnijezdo. S lijeva na desno – kukuruzište, nepregledno, kao živi zid veoma tankih, iscrpljenih bića.

Marica ne zna da smo jednom pojeli juhu od čovjeka. Htio sam pokušati, što da ne. U školi sam još, učiteljki koja me pitala što bih htio postići u životu, napisao da bih htio probati ljudsko meso. S ove kosti visjelo je samo malo mesa i morao sam je brzo izvaditi iz juhe kako Marica ne bi vidjela. Napisao sam teti učiteljki i da bih htio skakati s padobranom, to još nisam. Rekla mi je kako bih to mogao, ali kad je došla do mjesta na popisu gdje je bilo ljudsko meso, zbunila se pa počela pričati nešto o Andama i tome kako su ljudi bili unesrećeni pa jeli jedni druge. Odlučio sam tad da to nije to, da meso mora biti kuhano. Skuhao sam ga. Pomalo presolio. Pas je kost satima glodao iza kuće.

Povremeno odem do učiteljke, na mjesto gdje se šuma spaja sa šikarom, gdje rastu gljive, pa joj tiho pripovijedam što je sa mnom sve bilo na kraju.

Kažem: „Učiteljka, puno sam toga napravio. Ono što ste rekli, da svaki čovjek može izabrati hoće biti dobar ili ne, ne bih rekao. Ja sam malo birao, malo nisam. Malo sam bio dobar, malo nisam. Ponekad bih čuo nešto, onako iz zraka, pa napravio. Ja sam vas puno volio, učiteljka, bili ste mi lijepi u onoj zelenoj haljini.“

Tako bih joj pričao.

„Učiteljka, ja sam znao sanjati kako zajedno jedemo čovjeka, kako vas nagovaram da probate, a vi probate i onda ga zajedno jedemo. Ja sam probao, učiteljka, jesam, ja sam probao. Malo presolio. Ali fino je to, ne može finije, učiteljka. Idući put ću donijeti komad pa zakopati.“

Pas tu i tamo krene rovariti po mjestima na kojima zastajem, kad se prisjetim ovih koje inače ne pamtim. Vičem na njega i udarim štapom pa idemo dalje. Kad bih nekako mogao samo na

jedan čas skočiti iz aviona iznad svega ovoga, iznad kuće ispred i iznad kuće iza i kad bih otvorio padobran pa koji trenutak pogledom obuhvatio sav svoj teren!

„Učiteljka“, rekao bih kasnije, „skočio sam s padobranom, vidio sam sve, učiteljka.“

Sav bi se svijet poda mnom rastvorio kao dinja kad je ljeti isiječem da iz nje iscuri sva ona voda, kad mi se po rukama cijede koštice, a ja ih ližem kao pas kosti.

TONI

Kad sam upoznao Tonija imao sam šesnaest godina i dvije godine do slobode. Živio sam u kući s njim, njegovom ženom Olgicom i dvoje vrlo male djece, Perom i Marijanom. Toni i Olgica nisu imali svoje djece. Kuća je bila golema, na ulazu su se kočoperili grčki stupovi i dva betonska orla. Nije bila dovršena, izgledala je više kao za sirotinju. Cigla je djelomično bila postavljena ukrivo. Od tri kata živjelo se samo u prizemlju i na prvom katu. Gore je bio rohbau bez prozora. Tamo je živio samo vjetar i naš veš. Olgicu i Tonija doživljavao sam kao i sve prije njih. Ujutro bismo sjedili za velikim stolom i glumili da nam je ugodno. Toni i Olgica su biliiskusni udomitelji i spram nas nisu pokazivali onaj užasan spasiteljski višak energije. To mi se sviđalo. Bio sam opušteniji i imao svoju sobu. Mogao sam kovati planove o slobodi do mile volje. Otići u Njemačku, raditi prvo bilo što, onda nešto bolje. To je bio plan koji sam iz dana u dan vrtio po glavi i koji me držao na životu.

Olgica je bila stara žena i nije posebno držala do sebe. Ponekad mi se činilo da više ne pere ni kosu. Samo bi je zavezala u visoku punđu i tako sve dok ne bi bilo kritično. Nadao sam se da jednog dana moja žena neće biti takva. Mislio sam da si njemačke žene vjerojatno tako nešto ne dopuštaju.

Toni je bio snažan, plećat muškarac koji bi, da je životinja, vjerojatno bio rak. Čak su mu i kretnje bile bočne, kao da me stalno zaobilazi i miče mi se s puta.

Pošto su oboje bili dobri prema meni, nisam im pravio probleme. Imao sam u glavi misiju i želio sam izdržati sve do trenutka kad ću otići van. Nisu previše zahtijevali, ispitivali, bili su kao dva troma nosoroga. Olgica je bila tiha, Toni glasan, iako nije često govorio. Kad bi govorio, čuo bih ga do prvog kata. Čuo bih ga kroz zidove, kao kad kucaš o radiator u jednoj prostoriji pa se zvuk preslikava u sve druge. Imao je dubok i ozbiljan glas, a kad bi popio, pjevao bi pjesme koje bi veličale vino, domovinu, nogomet i uglavnom crnokose žene.

Olgica je bila sijeda i jako rijetko obojila bi sama kosu u narančasto. Nakon bojenja, vrlo brzo bi joj se na vrhu glave ukazala bijela crta koja bi, što bi vrijeme dalje odmicalo, izgledala sve čudnije.

Ocjene su mi bile taman takve da nemam problema ni s kim. Izostanci isto.

Kroz godine sam usavršio vještinu nevidljivosti. To sam morao naslijediti od staraca. Mogao

sam proći kraj nekoga, a da taj netko nema pojma da je itko kraj njega prošao. Bio sam nevidljiv u školi, polunevidljiv kod udomitelja, usavršio sam to do krajnjih granica.

Toni je povremeno bio dosta naporan s Hrvatskom. Te Hrvatska ovo, te Hrvatska ono. HDZ ovo, HDZ ono. Tko je bio u ratu, tko nije. Tko je izvjesio zastavu na Dan državnosti, tko nije. Tko je komunjara, tko nije.

Imao je teoriju o peglanju zastave kojom je smarao Olgicu do ludila. Okreni je ovako pa prepolovi onako, bilo je to mučenje. Skupljao je platnene izvezene grbove vojnih postrojbi kojima se nitko nije smio približiti. Čuvao ih je u baršunastoj kutiji u ormaru odakle bi ih često izvlačio i milovao na koljenima. Kad bi se češkao po glavi činilo mi se da bi mu rijetka, mišje siva i kovrčava kosa mogla početi opadati u grumenima.

Kad nisam bio u školi provodio sam vrijeme u svojoj sobi ili na košarkaškom igralištu škole. Tamo su se okupljali stariji dečki, a pošto sam bio relativno dobar košarkaš primali bi me u ekipu, a povremeno bih se s njima i napuštao. Nisam to radio često jer mi nije pričinjavalo ne znam kakvu zabavu.

Jednom sam s dečkima zapalio odmah nakon škole, nakon čega smo malo pucali trice i brzo se razišli jer su svi morali nekamo ići. Kad sam stigao doma, Toni je minivošem inspirao svog Golfa, pa sam se ponudio pomoći.

„Već sam gotov. Oš sutra sa mnom u ribe?“ rekao je.

Nisam se snašao i rekao sam može iako nisam znao što mi je to trebalo.

Ujutro me probudio u četiri. Nisam znao ni gdje sam ni koji je dan. Sjetio sam se da je subota i da idem u ribe. Navukao sam duge gaće i duple čarape, debelu trenirku i vijetnamku. Olgica nam je večer prije složila doručak i ručak. Sve smo pospremili u gepek zajedno sa štapovima i pošli u noć. Bilo je rano proljeće, taman još toliko magle u drveću da izgleda lijepo, no taman još dovoljno hladno da prevari čovjeka dok se oblači. Išli smo u mjesto udaljeno oko pola sata od grada, od kojeg nas je dijelila prilično velika divljina. Vozili smo se u tišini i promatrali granice šume koja se rastvarala s obje strane ceste. Znao sam da vozimo sporije jer u ovo doba srne i veprovi najčešće prelaze s jedne strane na drugu.

„Neš ti vepra“, rekao je Toni kad smo napokon stali pa se uz mali zalet odbacio iz sjedišta.

Izišao sam van i duboko udahnuo to nešto što je bila kombinacija rijeke i šume. Ispunilo mi je pluća. Bio sam odjednom zadovoljan što sam pristao na ovo. Nisam imao blage veze o

pecanju, no Toni je znao sve pa se nisam zamarao. Činilo mi se da smo ipak tu zbog njega, da se on izgušta, ja sam bio samo dodatak da ispadne dobar ili nešto. Dobar udomitelj, možda misli, malog mora naučiti pecati. Sjedio sam na tronošcu dok je on namještao štapove i mamce. Obala rijeke bila je blatna, u gumenim čizmama osjećao sam se užasno. Otkad smo krenuli skoro pa nismo progovorili ni riječ.

Sjedili smo svaki na svom tronošcu i čekali dan koji nam je trebao doći s leđa. Kad je prva zraka sunca dotaknula vodu, kao da je i Toni oživio.

„Marijana će nam dobiti pomoćnika u nastavi.“

Nisam znao što reći na to pa sam samo šutio. Marijana je definitivno trebala pomoćnika. Pomislio sam da ću morati pripaziti na nju da je zbog toga dodatno ne zajejavaju.

„Pomognem i ja ako treba“, rekao sam.

„Ti si dobar dečko. Ne praviš probleme i dobar si. Ovi dvoje su dva mala problema, ali ti si dobar“

Šutjeli smo i gledali u rijeku.

„Što ćeš kad budeš gotov, znaš već? S nama ostaješ?“

Nisam bio siguran pita li me to zbog love ili nečeg drugog.

„Mislio sam u Njemačku.“

Toni je dugo šutio. Toliko da sam morao još nešto reći.

„Raditi i zaraditi. Bit ću vozač, mogu raditi gdje hoću. Plaćaju im i smještaj i sve“

Toni je opet šutio.

„A zašto ne ovdje?“ pitao me.

„Što ću tu za siću? Hoću lov. Neću bit na dnu. Bio sam dosta na dnu.“

Mislio sam da je to to, da je priča gotova. On je nastavio.

„Čuj, Hrvatska ti je dala mene, i tebe meni. Znam da ti je život bio u kurcu, ali pitanje kako bi to vani bilo uređeno. Ovako ti dobiješ smještaj, dobiješ hranu, dobiješ ipak nešto. Ja

dobijem nešto love, nešto malo još i zaradim i to ti je to. Mogu ići pecat, mogu uživati u životu. Nema tog vanka“

„Hoćeš reći da trebam ostat da bi ti mogao pecat?“

„Ne kažem to. Mogu ja pecat i bez toga“

„Što onda hoćeš reći?“

„Ne znam, samo znam da bi trebao ostat. Ti si oдавde i ovo je tvoja zemlja. Šta ja znam. Dobro nam je. Šta nam fali?“

Nije mi se dalo dublje uvlačiti u razgovor pa nisam nastavljao. On je malo šutio, pa opet počeo.

„Švabe su ti zajeban narod. Previše rade, nemaju slobodnog vremena, samo letaju. Te kupi Mercedes, te kupi kuću, te kupi noviji Mercedes, te zarađuj da djeca imaju ladicu sa slatkišima...“

„Kakvu ladicu?“

„Sa slatkišima. Čuo sam od kolege da je to kao nešto kad odeš gore. Odjednom imaš ladicu punu Milki.“

Bilo mi je smiješno. Toni se smijao. Neka je ptica fijukala na drugoj obali rijeke.

„Jebe mi se za ladicu s Milkama. Ja hoću bit svoj čovjek i imat nešto svoje. Bez ičije pomoći“

„A ja nisam stvorio ovdje ništa svoje? Jesi ti vidio moju kuću? A u čem smo se dovezli? U švapskom autu. Ne moraš ići tamo da bi vozio švapsko auto.“

„Golf ti je star dvadeset godina. Kuća nije dovršena. Ogromna je i nedovršena.“

„Jebi ga, nije se skupilo za fasadu.“

„E pa jebi ga“

Toni je ustao i pošao do drugih štapova koje je zabacio malo dalje. Činilo mi se da nećemo uloviti apsolutno ništa. Jeli smo i šutjeli. Ja sam se nakon toga malo šetao uokolo i pronalazio ljuštore školjaka i šutao granje. Niže uz rijeku pronašao sam kostur ptice. U daljini, na drugoj obali, vidio sam nešto što je izgledalo kao manji dabar ili velik štakor. Sunce je grijalo

površinu vode po kojoj su se šetali dugonogi kukci. Bio sam smiren, no bilo mi je dosadno. Pomislio sam na svoju sobu, krevet. Pomislio sam na sve sjebano što me dovelo do ovog mjesta.

Vratio sam se do Tonija koji se široko osmjeheva.

„Ulovio sam šarana. Vidi ga koliki je!“

Pogledao sam u kantu i vidio veliko, maslinasto zeleno riblje tijelo. Jedva je stao u kantu.

„E to ti je zemlja. Kad ručak dođe iz rijeke, a ne iz trgovine. To je zemlja.“

Toni je narastao bar za dva centimetra.

Nisam htio previše raspravljati, išlo mi se natrag, pa sam se samo nasmijao. Riba je riba. Došla iz jebene trgovine ili rijeke.

Kad smo sve spakirali u auto, bio sam pospan i samo sam se zavalio u sjedalo. Činilo mi se da je i Toniju dosta. Vozili smo se natrag u tišini. Između nogu sam držao kantu u kojoj je krepavao šaran. Vonjao je na mulj, na rijeku, na kraj.

Kad smo došli kući, Olgica je utamanila, pa očistila šarana i zamrznula ga. Ja sam otišao u sobu.

Tu sam noć sanjao Tonija kako pliva u velikom bazenu punom šarana, u ribogojilištu. Plivao je između njih, uranjao i izranjao, njihova su se velika tijela ispreplitala s njegovim, bilo je to smiješno za gledati.

To je bio zadnji put da mi je govorio išta o Hrvatskoj i Njemačkoj. Držao bi još pokoju litaniju o domovini, peglala bi se zastava, no ne bi govorio direktno meni.

Otišao sam u prosincu nakon što sam završio srednju školu.

Toni me odvezao na kolodvor. Rano ujutro, kao onaj put kad smo išli u ribe. Bio sam brutalno uzbuđen. Bratić me trebao dočekati u Stuttgartu i smjestiti me za prvu ruku. Imao sam nešto malo novca, no brzo sam trebao početi raditi jer s tim ne bih mogao dugo. Golema ciglena kuća kao da je već bila iz nekih prošlih vremena. Sve nedovršeno, staro i bezvezno ostavljao sam iza sebe. Počeo je moj novi život. Toni mi je na rastanku u ruku tutnuo dvjesto eura. Pomogao mi je sa stvarima i zatim stajao zbunjeno pored autobusa. Izgledao je kao da ne pripada ni pored autobusa za Njemačku, a kamoli Njemačkoj.

„Uvijek se možeš vratiti i kod nas bit. Jebeš novac. Samo ti dođi ako treba.“

Čudno smo se zagrlili iako nisam gajio neke velike osjećaje. Činilo mi se da ih je on imao više.

Smjestio sam se u bus, stavio slušalice i utočio u san. Hrvatska je prošlost, ponavljao sam u sebi. Hrvatska je jebena prošlost.

Nisam počeo s vožnjom, počeo sam sa skupljanjem čaša po klubovima, pranjem suđa, svakakva sranja. Živio sam u stanu s bratićem i još dvojicom starijih tipova. Bilo mi je čudno. Kao da sam na vrhu, a istovremeno i na dnu svijeta. Radio sam kao konj, ali sam imao svoju lovu i ni od koga je nisam morao tražiti.

Našao sam curu. S njom sam brzo učio njemački. Nakon otprilike pet mjeseci dobio sam posao na baušteli i plaćen smještaj u Kölnu. Cura je ostala u Stuttgartu, jedno vrijeme smo se čuli i onda je utihnulo.

Velik grad bio je valjda sve što sam htio. Dva tjedna sam radio od jutra do mraka, nekoliko dana bio slobodan. U te dane bih zaboravljao na bauštelu, živio punim plućima, izlazio, zabavljao se. Vidio sam sve i svašta.

Letio sam i padao na dnevnoj bazi. S Tonijem sam se povremeno čuo preko poruka. Javio bi se iako nije znao dobro tipkati. Uvijek bih mu odgovarao da sam odlično i da mi ništa ne treba.

Dok više u jednom trenutku nisam bio.

Sranje se u mene ušuljalo bočno. Nisam ni primijetio kad je krenulo. Prvo je tu bilo nenormalno napuhavanje, kasnije krv. Mislio sam da su hemoroidi. Dugo sam durao. Pošto nisam bio prijavljen, nisam mogao ništa. Pošto nisam mogao raditi od bolova, morao sam dati otkaz.

To je bilo valjda prvi put da sam plakao od trena kad sam kao klinac bio smješten kod prvih udomitelja. Bilo me sram, bio sam nula, bojao sam se. Zadnji dan prije nego sam morao izaći iz stana, mislio sam da je jedino rješenje ponovno otići do bratića.

Ležao sam na krevetu i bilo mi je loše. Nisam znao kome da se javim, a jako sam htio razgovarati.

Uzeo sam mobitel i napisao: „Bok Toni. Što ima.“

„Utakmic. Što Radis. Jesi dobr0“, pisalo je u poruci.

Neko sam vrijeme razmišljao, pa napisao: „Nisam. Nešto mi je. Idem sutra u Stuttgart, pa ću vidjet što dalje. Imam neke bolove. Morao dati otkaz.“

Toni nije ništa otpisao. Ležao sam skvrčen na krevetu. Nadao sam se da će me u toj pozi boljeti manje i da ću uspjeti izdržati do polaska busa. Sutradan su me dečki natrpali tabletama za bolove, popušili smo jednu da se opustim i ukrcao sam se. Puta se ne sjećam, spavao sam, probudio me vozač.

Sjećam se samo da su kad sam izašao iz autobusa na kolodvoru stajala dva čovjeka. Moj bratić i Toni.

Kad sam ih vidio, samo sam se pustio. Nakon dugo vremena sam se pustio. Svi živci u tijelu su otpustili napetost i mogao sam lakše izdržati bolove u želucu. Kod bratića smo jeli i otuširao sam se, nagutao sam se tableta pa s Tonijem sjeo u Golf. Toni je dugo šutio, ali nakon nekog vremena više nije mogao.

„Jebemti i Njemačku i jebemti bolest, sve ti jebem, da ti jebem. I pare i sve. I jebenu bauštelu i jebeni život i Europu. Pizda im se svima ogadila“

Deset i više sati Toni je neumorno vozio. Stajao je samo po gorivo.

Kad smo stigli u Hrvatsku isti dan su me pregledali i nakon toga rekli da imam rak. Kemoterapija i sve ostalo.

Opet sam ležao u ružnoj trokatnici, u svojoj staroj sobi, osjećao sam se kako sam se osjećao. Jedan dan popišano, jedan dan sretno, jedan dan kao da ću se izvući, jedan dan kao da neću.

Toni i Olgica brinuli su se o meni i ako ništa, za to sam se mogao uhvatiti. Snove o Njemačkoj pospremio sam za kasnije. Toni je time bio zadovoljan. Sigurno je mislio da ih više neće ni biti.

„Kad ti bude bolje, ićemo na pecanje“, rekao mi je jedno jutro.

Ja sam rekao: „Dobro“

DOGAĐAJ

Prije svega, važno je napomenuti kako Rona Mona obožava miris voštane mase iz svojih ušiju, kako često zna čeprkati noktom po duplji svog uha pa potom mirisati taj mošusni trag, taj u prirodi nigdje ponovljiv raskošni miris, zbog kojeg ponekad okrene očima od užitka, kad nema što drugo za raditi.

Rona Mona voli se drmusati vlakom jer pritom osjeća kao da je na besplatnom anticelulitnom tretmanu koji samo za nju, valovima, podražajima, rastavlja krupne atome naranče na sitnije pa potom još sitnije, iz dana u dan sve sitnije, dok naposljetku možda ne ostane samo glatka koža, spremna za poljupce.

Drmusa se dva puta dnevno, jednom rano ujutro, drugi put kasno popodne, na putu iz jednog grada u drugi, iz manjeg u veći, iz većeg u manji. Rona Mona drmusa se doduše još jednom, kasno navečer, kad legne pored svog hladetinastog muža, koji još jednom uzbiba sve što se na njoj da uzbibati, silinom odmjerenog ponavljanja zbog kojeg je uvjeren da zna što radi, i to uvijek radi na isti način, iz dana u dan – dosljedno ponavljanje odražava se na sve u njenom životu, koji kao da je od dosljednog ponavljanja sačinjen.

Drmusanje vlakom u svakom je slučaju bolje od svega ostalog, i od posla na kojem svaki dan trune poput svake prosječne biološke tvari na svom zalasku, i od drmusanja kasno navečer, kad više niti jedan atom Rone Mone nije budan. Drmusanje vlakom specifično je iskustvo i njegove su sitne sastavnice, sastavnice drmusanja, jedina razlikovna čestica po kojoj Rona može relativno dobro neki dan ipak zapamtiti, nauštrb sveukupne cjeline, koja je najčešće bezlična, utopljena u masu svih dana koji naposljetku čine nekakvu smjesu, tumor, koji se jednostavno onda zove „DAN“, i što drugo možeš uopće s tim – proživiš jedan i proživio si ih sve, najbolje bi bilo odustati.

Ponekad sjedi pokraj zanimljivih suputnika koje strastveno proučava ili pak gleda kroz prozor u potrazi za stvarima koje se mogu dogoditi. Najčešće se ne dogodi baš ništa, no ponekad se sve uroti kako bi Rona ipak nešto u svom beznačajnom životu doživjela. Ti su dani vrijedni čekanja, ponavljanja, svog tog bezličnog vrtloga.

Danas, recimo, promatra obraz nekog čovjeka, koji je rošav, nikakav, tužna ostavština kožnog problema, sjećanje na komplekse iz prošlosti. Obraz promatra u staklu, samo kao odraz. On gleda nekamo ispred sebe, tek ponekad spusti pogled na mobitel, čini joj se, da

provjeri vrijeme. Djeluje žalosno, zamišlja ga kako putuje kući s iscrpljujućeg rada u uredu, točnije, u radnoj jedinici sličnijoj boksu, u kojem sjedi od osam do četiri, prevrće nebitne papire, zarađuje za proviziju.

Vlak je prepun takvih kakav je on. Umorni, spavaju, isprepliću se tijela, odmaraju jedni na drugima, dan je pri kraju, ali još uvijek dug, još uvijek ima slabog potencijala koji će nestati onog trena kada se otvore vrata stana ili kuće.

Čeka li ga itko kod kuće?

Rona Mona besramno bulji, no čini se da on ništa ne primjećuje jer misli da ona gleda kroz prozor, da gleda nekamo preko njega.

Rona Mona razmišlja. Trebalo bi učiniti nešto, trebalo bi naprosto pokušati, podati se situaciji koja se pred njom nudi, nešto izmijeniti, nekako se istaknuti, iskoristiti ovaj trenutak u kojem sjedi kraj čovjeka čiji je život zasigurno jednako žalostan kao i njen, jednako nepotreban, suvišan, bolje da se nisu ni rodili.

Nešto će učiniti. Evo sad, ovaj tren, nešto će učiniti.

Nešto će učiniti i bit će vezano upravo uz miris iz uha, uz specifičan mošusni *imprint*, uz njegovo uho prije svega, uho suputnika.

„Budite mirni.“

Rona Mona to izgovori i učini joj se kao da je to izgovorio netko drugi, ne ona, nikako ne ona, a čovjek je prestravljeno pogleda, zasigurno pomišlja u tom trenutku da mu je na glavi golem kukac kojeg treba ukloniti, da je u njegovoj kosi čudovište koje treba otjerati pažljivo, da ne bi proždrla čitavu njegovu glavu, da se ne bi zapetljalo u njegovu kosu ili mu, nedajbože, ušlo kroz uho, ravno u mozak te ondje napravilo kakav stravičan nered.

Njezin suputnik je miran i ovo je njezin trenutak, ovo je trenutak u kojem će se nešto dogoditi, u kojem će se dogoditi nešto po čemu će pamtiti dan, ona će to učiniti, sad je to posve izvjesno.

Nježno približava prst, koji je ušiljila kao olovku, nježno ga primiče njegovoj ušnoj školjci, pažljivo, kao da mu je majka, pomisli – on je gleda u čudu, ali s nekim neuobičajenim povjerenjem, s nekom bespomoćnošću, s izrazom lica koji govori – evo, ova žena će me spasiti nemani, a ja joj se samo trebam na sekundu podati. Srećom, nema velike nokte pa u

dodiru jagodice s ušnom školjkom dodiruje tek meku kožu, kratko zagrebe ukруг po rupici, samo kratko, ali relativno duboko, već zna koliko je potrebno kako bi se za jagodicu uhvatio miris, zagrebe i izvuče, zagrebe, izvuče i pomiriši, zatvorivši oči.

To je to, to je taj isti miris, samo drugačiji.

To je to, to je taj isti miris, samo drugačiji, samo od drugoga, napokon nešto drugo, napokon neki drugi miris, napokon nešto pamtljivo, nekakav pečat ovom beskorisnom danu.

Nije mu jasno, ova žena tu do njega, ona uživa, uživa u mirisu svog prsta, svog prsta koji je upravo nešto rovario po njegovoj ušnoj školjci, on ne može vjerovati, kamoli doći k sebi.

„Gospodo...”

Izusti samo to, gospodo, kao šapat, kao izdisaj, nevjerica, ustane potom nekako poraženo, osjeća se prljavo, posramljeno, kao da su svi u vlaku svjesni toga što je dozvolio, kao da su svi svjesni u što se uvalio, kao da su svi svjesni toga koliko je njegov dan još dodatno gori zbog ovog sitnog događaja, zbog ove anomalije.

Ustane i pođe naći neko drugo mjesto, u nekom drugom vagonu, izvan ovog događaja, što dalje od njega, što dalje od svega, vratiti se, samo se vratiti u uobičajene stvari, samo se vratiti unatrag, barem malo unatrag.

Rona Mona zadovoljno izađe iz vlaka u noć i prstom lijeve ruke zagrebe po unutrašnjosti svog lijevog uha. Uspoređi zadovoljno dva mirisa, dva prikupljena traga, dva dokaza da postoji nešto drugo, dva razloga za sitnu sreću.

Duboko udahne.

ČIŠĆENJE

FERDO

Kad sam upoznala Ferdu nisam očekivala ništa. Gledao je u mene kao da ni on ne očekuje ništa. Ne znam ni zašto su nas upoznali. Zašto su procijenili da bismo bili dobar par. Mislila sam da u ovom malom gradu znam baš sve ljude. Očito nije bilo tako. On se uspio negdje sakriti.

Nakon silnih priča o njemu, uživo mi se činio još bezveznijim nego u pričama. Imao je svijetlo smeđu kosu koja je čupavo izvirala u svim smjerovima. Nije držao do odijevanja i na ramenima je nosio hrpice peruti koje se nije trudio otresti. Nosio je cipele iz prošlog stoljeća. Iznošene, ugažene. Sve na njemu je govorilo da nema nade. Uza sve to jedva je govorio. Bio je mlad, a kao da je već skupio najmanje pedeset godina.

Prvi spoj odradili smo s društvom, večeru. Ondje nije progovorio ni riječ.

Na drugom spoju, na koji sam otišla iz kurtoazije i planirala mu reći da ništa od nas, po mene je dotrčao brat baš kad smo planirali sjesti na piće. To je trebao biti trenutak kad bih Ferdi rekla da nisam zainteresirana, da nije stvar u njemu, nego u meni, da ipak možda nismo kompatibilni. Brat mi je drhtavim glasom rekao da nam je otac nastradao u prometnoj nesreći. Skotrljao se autom s ceste, zabio u drvo i bio gotov. Ridala sam na ulici. Ferdo mi se objeručke posvetio, tješio me, slušao, vozio nas u bolnicu, bio je čitavo vrijeme prisutan. Toliko sam se taj dan navukla na njegovu tihu zaštitu da sam odlučila ostati. Nakon toga počeo je sa mnom nešto više razgovarati. Iz dana u dan bilo je sve bolje. Toliko da mi više nije smetala ni perut, ni ugažene cipele. Ostala sam do kraja, čitav jedan mali ljudski život.

Kad smo otišli u mirovinu Ferdo je počeo živjeti za pecanje. Imao je svu silu mamaca, štapova i drugih dodataka. Znao bi sjediti satima na jednom mjestu, frkati duhan i blejati u titravu površinu rijeke. Zapravo nisam znala tko je taj Ferdo, pecajući Ferdo, iako sam redovito išla s njim. Bilo je tada nešto u njemu čemu nikad nisam posve prišla. U pecanju sam isprva umirala od dosade. Prvo bih sjedila pored njega i promatrala što radi, kako se priprema, a onda bih krenula u šetnju što dalje od svega. Brala bih sitno cvijeće, promatrala kukce.

Nakon nekog vremena počela sam u ribolov nositi fotoaparat. Prvo jednokratni koji sam kupila kako bih taj dan imala što raditi. Okidala sam fotografije bilja, rijeke, Ferde s leđa okruženog u zemlju zabijenim štapovima, labudova, patki i čaplji. Približila bih se pticama

što bliže i onda ih fotografirala iz zasjede. Rijeka je vrvjela životom. Grad je vibrirao nevidljivim električitetom prirodne svježine zbog koje smo na kraju u njemu proveli čitav život.

Nakon nekog sam vremena postala jednako zalučena fotografiranjem kao Ferdo pecanjem. Za jedan rođendan mi je kupio ozbiljan fotoaparat, a za svaki sljedeći kupovao bi mi objektivne, stativne, sve što bi prvo temeljito istražio i zaključio da mi je potrebno.

Izveštala sam se u makrofotografiji i uživala u pronalaženju kukaca-modela. Do tad nisam ni razmišljala o tome koliko različitih kukaca postoji na ovom svijetu, da ne govorim koliko je detalja na njihovim sićušnim opnama, krilcima, nožicama. Izrađivala sam samo fotografije koje su mi se najviše sviđale, daveći zaposlenike fotografskog studija do iznemoglosti. Ostale fotografije sam nakon toga brisala.

Sitan svijet postao mi je drug u dosadnim i dugim satima koje je Ferdo provodio sjedeći na jednom mjestu.

Ponekad mi se činilo da sam samo ja govorila sve te godine našeg braka. On bi pažljivo promatrao, upijao i potom djelovao na način koji bi ocijenio kao najbolji. Imao je dubok glas, trombonski, i rijetko ga je koristio, iako je bio veoma ugodan. Mogla sam ga zamisliti kao glas s nekog radija, kao prepoznatljiv glas, no kad bih Ferdu pokušala zamisliti iza mikrofona uhvatio bi me smijeh. Kakav bi to bio radio?

Djeca su voljela tog svog oca koji gotovo ništa ne govori. Možda su ga voljela čak i više nego mene. Ja sam neprestano davila, vikala, kudila i klepetala za nas oboje, a on bi ih prihvaćao u svoje tiho krilo i štitio mirom od svih nedaća koje bi život mogao osmisliti, uključujući i mene. Imali su šutljivog oca i ja šutljivog muža. On je govorio svojim tijelom koje je bilo masivno, komunicirao je svojim prisustvom. Bio je poput kita, usporen i tih, na svoj način veličanstven. Zauzimao je mnogo prostora, mogao si ga osjetiti u prostoriji iako ne bi ništa rekao. Znala sam za neke stvari o kojima je razmišljao, znala sam da je mnogo brinuo, no neke vjerojatno čitav život nisam otkrila. Skrivao je od nas sve ono što bi nas možda moglo opteretiti.

Kad bi legli spavati, njegovo bi se tijelo u krevet, kao i u sve ostalo, ukotvilo kao sidro, postojano i odlučno, *sad se spava i ništa drugo*, a kad bi me grlio osjećala sam se kao u tvrdoj čahuri, neprobojnoj, zaštićena od svih životnih gluposti.

Kad je Ferdo navršio šezdeset i osam godina otkrili su mu rak i koliko god da smo se

uvjerali u suprotno, znali smo da nam je ograničeno vrijeme s njim. Tad je još manje pričao. Čekao je svoju smrt smireno kao što je čekao da zagrije riba. Kao nešto što znaš da dolazi – eto, sad će, svaki tren, a možda ipak neće još neko vrijeme.

Kad je otišao Ferdo, otišlo je i sve ono što je moj život činilo zanimljivim. Rijeka nije imala smisla bez njega. Šetnje nisu imale smisla bez njega. Usamljenost je preuzela sav prostor koji je do tada on zauzimao.

Nisam znala što ću sa silnim ribičkim priborom koji je čuvao u šupi. Trebao mi je prostor za drva. Na kraju ga je sin prodao dvije godine nakon Ferdine smrti. Ja sam još uvijek u kući čuvala sve njegove preostale stvari, odjeću, parfem, cipele. Ne znam zašto sam prvo od sebe pustila ribički pribor. Čim je došao čovjek, sve platio i odvezao u kamionetu, požalila sam. Sve sam gledala s prozora na prvom katu i željela se sjuriti dolje i sve zaustaviti. Spriječila me samo neugoda.

Plakala sam. To sam trebala od sebe pustiti zadnje, mislila sam, ili ne pustiti to nikad. U kući imam mjesta, mogla sam sve to negdje čuvati.

Oba sina su živjela u velikom gradu. Ostala sam sama u kući koju nisam željela prodati. Nakon što su mi sinovi u kuću ugradili centralno grijanje još sam više požalila što sam prodala Ferdine štapove i opremu. Imala sam gomilu fotografija njega s leđa ili iz profila, dok sjedi na obali. Imao je lijep profil i uvijek bi na nos nasadio goleme sunčane naočale koje su mu prekrivale pola lica, zbog čega je izgledao kao kukac. Nedostajao mi je. Sve mi je nedostajalo.

Dok je bolovao od raka, dok je rak proždirao njegovo veliko, smireno tijelo, nije dao naslutiti da mu je loše. Gore je bilo nama koji smo ga iz dana u dan gledali. Njemu je bilo dobro. Sve mu je bilo dobro. Uvijek bi govorio: *dobro sam ja, sve je dobro*.

Jedno jutro sam prevrtala pažljivo birane fotografije koje sam lijepila u albume. Njih sam smatrala uspješnima. Na jednoj fotografiji Ferdo je stajao s ogromnim šaranom i široko se osmijehivao. Smijao se baš tako, skoro bez zvuka, kao i na fotografiji. Na jednoj je pripremao mamce i na njoj su bile samo ruke i ti šareni mamci. Na jednoj je držao kantu punu malih riba. Zatim on s leđa i tanki snop dima iznad njega. Kukac koji izgleda kao oklopno vozilo, zbog čega sam se zafrkavala da je to Ferdo. Naša dva sina koji mu za iznenađenje tiho prilaze s leđa dok on bulji u rijeku. Moja stopala u riječnom blatu, pored cipele koju je ulovio misleći da je riba. Na svim najboljim fotografijama bio je on ili su imale veze s njim.

Nakon tri godine napokon sam odlučila baciti, donirati ili jednostavno nekamo otpremiti barem dio njegovih preostalih stvari iz kuće. S odjećom je bilo lako, dala sam je Crvenom križu. Ostavila sam pulovere koje je najviše volio i odlučila ih nositi po kući. Kad sam navalila na čarape isprva nisam mogla doći k sebi koliko ih je zapravo imao, a zatim sam pronašla kutiju. Najobičniju kutiju povezanu kuhinjskom gumicom i nabreklu od sadržaja. Čarape sam uvijek bacala u ogromnu košaru u ormaru i nikad nisam gledala što je na njezinom dnu.

Sjela sam na krevet i prvo je okretala, promatrala sa svih strana. Gumica mi je pri skidanju pukla u ruci. Kutija se rastvorila kao lepeza i iz nje mi je u krilo ispala gomila fotografija. Dugo sam tupo gledala u to nešto nepoznato što se rastvorilo ispred mene.

Zatim sam shvatila da su to moje odbačene fotografije s rijeke. Izrađene, baš sve, od samog početka.

FUTURE

Tate više nije bilo, no što ga je bilo. Najdulje bih ga uspjela promatrati vikendom, zavaljenog u fotelji. Vikendima je odmarao, preko tjedna je naporno radio. Bila sam prevelika za tu igru, ne znam zašto sam to radila, ali oko tate bih puhala balončiće sapunice čiji me odsjaj podsjećao na naftu. To sam mogla. Morali smo biti tihi, a u puhanju balončića nije bilo velike štete.

„Molim te, idi napravi nešto korisno“, nakon nekog vremena mama bi siknula kroz šapat i otjerala me od tate i fotelje.

Puno smo šetali. Blizu barake u kojoj smo živjeli bilo je jezerce oko kojeg bismo svaki dan napravili krug ili dva. Tata nije išao s nama, naravno. Mama bi nas izvela i vikendom da ne smetamo. Matija bi bacao kamenčiće u vodu i gacao po blatu. Mama bi mu svako malo viknula da se udalji od vode i da ne izaziva labudove.

Dva labuda su imala gnijezdo negdje u gustišu, a kad se ne bi čistili ispod krila, na obali, plovili su jezercem kao gospoda.

Mama i ja bismo za to vrijeme pričale ruku zabijenih u džepove.

Uvijek bi u tim trenutcima izašle neke čudne stvari iz nje. Stvari za koje mi se činilo da ih inače ne govori. Recimo, kad je jednom rekla da je čudno to s djecom, rodiš ih da umru. Ili kad je rekla da se zamalo nije udala za tatu, da je večer prije vjenčanja pomišljala da jednostavno spakira kofer i pobjegne u neki drugi grad.

„Ali voljela sam ga, odnosno volim ga, nemoj ti sebi sad nešto pomišljati“, rekla bi.

„Život je takav. Dogode se mnoge stvari koje ne planiraš i neke koje planiraš“, rekla bi to kao neku točku i onda dugo šutjela.

S jedne strane sam voljela te šetnje, a s druge me uvijek bilo strah toga što ću saznati. Činilo mi se da ću jednom čuti stvari koje će nepovratno sve promijeniti i nikad se više neću moći vratiti u ono što sam bila prije.

Tata je mirisao na Brut i cigarete. Puno je pušio. Kad je bio budan, uglavnom bi sjedio ispred barake i palio jednu za drugom. Na povratku iz šetnje izdaleka bih vidjela žar kako tinja u

tami.

Barake su bile u redu, ali daleko od doma o kakvom smo maštali. Bio je to niz sitnih kućica stisnutih jedne uz druge, kao da se pokušavaju ugrijati. Iz svake se zimi smiješno dimilo iz dimnjaka, kao iz patuljačkih kućica, i bile su obložene drvenim gredama. Uvijek mi se činilo da je to jedna stepenica više od neke štale. To me zapravo tješilo. Ima i goreg.

Unutra smo imali jako malo mjesta za odrastanje. Zbog toga smo morali izmišljati. Od ostataka ambalaže izrađivali smo bratu autiće. Brata sam pokušavala naučiti igrati šah, ali bio je premali i nije mogao zadržati pažnju. Ili ga jednostavno nije zanimalo. To me ponekad ljutilo. Morala bih se povući u sebe, a nisam imala kamo. Imali smo krevet na kat i ja sam bila dolje, jer je Matiju bilo strah da ne padnem na njega. Stisnula bih se uza zid i čitala.

Mama i tata spavali su u dnevnom boravku gdje se razvlačio kauč. Ponekad bih noću ustala na WC i onda ih promatrala dok spavaju. Spavali su okrenuti leđima jedno od drugoga i oboje hrkali. Tata duboko i s prekidima, kao da se guši, mama kao da svira frulicu od travke. Noću nisam puštala vodu u školjci, nego bih natrpala papira toliko da se ne vidi žuta tekućina, da ih ne probudim.

U osmom razredu se pričalo isključivo o dečkima i cicama. Meni su izrasle, ali nekako u špic, pa sam ih skrivala ispod širokih majica. Pričalo se o još kojekakvim stvarima koje su mi se tad gadile. Razmišljala sam uglavnom o tome u koju ću srednju. Htjela sam otići u Zagreb, ali bilo mi je nepojmljivo ostaviti brata i mamu same. Na tatu nisam računala. On je bio sam za sebe.

Mamina sestra Željka živjela je u Zagrebu i povremeno došla do nas i donijela nam kolače iz „Vinceka“. Brat i ja bismo se davili u njima. Krenuli bismo jesti i jedno drugom govoriti: „Ostavi malo mami“, sve dok na kraju ne bi ostalo samo za na vrh vilice. Željka bi uvijek došla sređena od glave do pete i nikako ne bi pristajala uz našu baraku. Parkirala bi auto na ulici i pored naše oronule kućice izgledala kao da je izašla iz filma. Mama i ona bi se zabile u kuhinjicu i pričale uz kavu i rakiju. Jedino tad bi i mama zapalila, jednu tanku cigaretu kakve puši teta Željka.

Zagrebački život bio mi je uvijek predstavljen kao nešto puno bolje od našeg života i navika. Za tetu Željku mi smo bili seljaci i za to što smo bili seljaci bio je zaslužan isključivo tata. Otvoreno je govorila, kad tate nije bilo, da je mama mogla puno dalje dobaciti i da je greška što se udala za njega.

„Žena ima samo dvije prave odluke u životu, hoće li se udati i hoće li imati djecu“, ponovila bi skoro svaki put teta Željka u razgovoru. Nisam znala što da mislim o tome. Činilo mi se da bih mogla i bez jednog i bez drugog. Nisam bila opsjednuta dečkima kao cure iz razreda, a djeca su mi bila apstrakcija, nešto što se događa mnogo starijim ženama, ne meni.

Povremeno bih pomislila, najčešće ljeti kad na praznicima nisam imala pametnijeg posla, da mi se sviđa stariji dečko iz četvrte barake od naše. Išao je na faks u drugi manji grad i djelovao pametnije od dečkića kojima sam bila okružena u razredu. Naravno, nisam mislila da bih mu se mogla sviđati.

Imao je dužu smeđu kosu koja se kovčala na krajevima. Vikendima bih iz dvorišta promatrala kako na košarkaškom igralištu puca slobodnjake. Negdje sam pročitala da se ljubljenje vježba tako da saviješ palac i kažiprst i onda ljubiš tu rupu i u nju guraš jezik. Probala sam i to i ljubiti samu sebe u ogledalu. I jedno i drugo bilo je glupo i besmisleno, niti najmanje slično pravoj stvari, što ću kasnije saznati.

Prijavila sam se za farmaceutsku školu u Zagrebu i lokalnu gimnaziju. Mogla sam upisati oboje, ali na kraju sam odabrala gimnaziju. Nisam htjela napustiti mamu i brata. Kad bih ih zamislila same u baraci, dok iščekuju tatu i mene, rastužila bih se. Teta Željka bila je razočarana, ponavljala mi je preko telefona da sam napravila životnu grešku i da sad još nisam toga svjesna. Meni je nekako bilo svejedno, kao da sam u nekoj magli i da ionako ne znam kamo idem i što želim. U takvom je stanju bilo svejedno što odabrati.

Ljeto nakon odabira srednje škole činilo mi se presudnim. Kao raskorak između jednog i drugog života, nečega što ostavljam iza sebe i nečega što se rastvara preda mnom, ozbiljno uzbudljivog. Dani su bili suhi, temperature iznad prosjeka. Tata je u jednom trenutku donio rabljeni klima uređaj i za vikend ga postavio sa susjedom. Nije bilo savršeno, ali puhalo je hladno. Noću je ne bismo palili, nego bi rastvarali prozore s dvorišne strane i iako bih se lijepila za plahte, moglo se disati. To ljeto više nisam, nego što jesam spavala. Vrlo je malo poznatih upisalo gimnaziju, a s njima nisam bila dobra. Do škole ću morati putovati autobusom dvadeset minuta. Nisam znala što me čeka. Nisam znala s kime ću sjesti u klupu.

„Sjedni u prvu praznu klupu koju ugledaš i onda čekaj da netko dođe k tebi“, bio je majčin savjet. I nije bio loš, samo sam trebala biti među prvima koji će ući u razred. To me tješilo, postojao je neki način da ne ispadnem baš potpuni gubitnik.

Pokraj barake je livadica i nakon nje košarkaško igralište. Prije ljeta livadica bi buknila u

crvenim makovima i to je bilo najljepše. Sad je bila suha, toliko da je zemlja pucala. Kraj košarkaškog igrališta bilo je maleno gledalište i tamo bi se skupljala ekipa iz baraka. Nedjeljom ujutro bi očeви igrali košarku pet na pet i kasnije bi napravili roštilj. Moj tata nikad nije igrao niti se družio.

Pored igrališta bila je velika cesta kojom bi prolazili kamioni i vozili tko zna što. Po njima su bile ispisane riječi na turskom i zamišljala sam da su krcati keksima i najlonkama. Čitavo ljeto provela sam u biciklističkim hlačicama i majici na kojoj je pisalo „Future“.

Jednu večer sjedila sam ispred barake i pokraj mene je prošao dečko iz četvrte barake od naše. Lupao je košarkaškom loptom o cestu, provlačio loptu između nogu i iza leđa. Mahnuo mi je i rekao: „Ideš na koš?“

Odmahnula sam rukom i uz smijeh rekla: „Ma ne.“ On je slegnuo ramenima i otišao. Sjedila sam tamo i gledala kako puca na koš. Brat je izišao na dvorište i sjeo mi u krilo. „Jel ti to dečko?“ smijao se. Rekla sam mu da ide unutra, da mislim da ga zove mama.

Ustala sam i pošla prema košu. Dan je još vrlo malo osvjetljavao igralište. Sjela sam u gledalište. Jedina svjetiljka koja je osvjetljavala igralište zatitrala je i upalila se. Voljela sam dočekati trenutak paljenja ulične rasvjete.

Pitao me hoću li probati baciti slobodnjak. Ustala sam, stala na crtu i on mi je dobio loptu. Nespretno sam se odbacila i skoro bez ikakve snage u rukama šutnula loptu koja se nije ni približila košu.

„Moraš vježbati“, rekao je. „Visoka si, bila bi dobra u tome.“

Prišao je da mi u ruke ponovno stavi loptu, pogledao me u oči, nasmiješio se i ja sam pomislila da sad ide ljubljenje. Nisam zažmirila, za slučaj da sam sve pogrešno shvatila. On se približio, ja sam nagnula glavu i napravila sam to.

Odmah sam se okrenula i pošla kući bez pozdrava. Šutala sam suhu zemlju u mraku nervozno hodajući. Zagrizla sam usnicu skoro do krvi.

Pogledala sam prema svjetlima grada u daljini i učinilo mi se da je ljeto gotovo.

U BAZENU

Stojim nad bazenom i razmišljam kako da skočim. Sigurno me netko gleda, uokolo bazena je nekoliko ljudi. Porazbacani su i ne mogu ih sve obuhvatiti pogledom. Uglavnom starci i starice. Unatoč tome, neugodno mi je.

Tijelo mi poprima nijansu tirkiza koja ističe nepravilnosti. Bazen titra tirkizno, voda baca odsjaj na strop gdje se igraju sjene. Zamišljam kako bi bilo da je sve puno svjetlucavih planktona pa da u bazen mogu uroniti kao u sazviježđe.

Često unatrag nekoliko godina jedem do iznemoglosti pa mi bokovi omekšaju, a tijelo počne zadržavati tekućinu. Hranjenje prekidam asketskim fazama u kojima vodu istiskujem kroz pore i druge kanale tijela. Pomalo starim, no nije poželjno to izreći naglas.

Svi pričaju o starenju i pomlađivanju. Istiskivanju vode.

„Nema skakanja u bazen! Piše gore, čitaj!“

Okrenem se prema glasu koji dolazi iz malenog ureda pokraj bazena.

„Nisam ni mislila!“ kažem i u mislima iznenada skočim.

Pizdun. Gdje je ljepota bazena ako u njega ne možeš skočiti.

Nisam se dobro obrijala, vidim zbog neonske svjetlosti koja na sve ukazuje prstom. Tješim se plivačkom kapom koja me pretvara u amorfnu stanje, u čunj. Ja sam čunjasta morska spodoba, tiha, fluidna. Tko će me takvu prepoznati.

Sjedam na rub bazena i noge mi se izobličuju u vodi. Tako izgledaju još bljeđe, još beživotnije. Modre vene na koži ispresijecanoj ožiljcima tvore neku svoju povijest, čini se neovisnu od ostatka tijela. Njega zapravo kao da osjećam tek negdje od vrata na gore.

Previše se toga odvija od vrata na gore. Ostatak kao da je suvišak, teret.

Uranjam.

Ne više onako kao dijete, prije, davno. Ne elegantno, već kao kamen. Ostajem na dnu i promatram naizgled siromašan podvodni svijet bazena. Kao u utrobi morske životinje –

poželim ostati i gledati dulje no što mogu zadržati zrak. Noge staraca gibaju se nepravilno i viškovi kože valjaju se kroz tekućinu. Bogate su proširenim venama i dlakama. Sve izgleda sinkronizirano, spokojno. Kroz vodu i starce čini mi se da ugledam tunel, na drugom kraju bazena. Mračan tunel, niotkuda. Plivam prema njemu pa kroz njega.

Prije je bilo važno hodati po pruzi, sjetim se. Prije, u mladosti.

Moguće je da je to bilo hrabro, no vjerojatnije ludo. Krenuli bi iz grada, pa sve do predgrađa, po tračnicama. Najčešće ljeti, kad bi škola završila, pa nismo imali što raditi nego ići iz grada u predgrađe, pa iz predgrađa u grad. Iz stana jednog prijatelja u stan drugog, letargično društvo sastavljeno od svih onih kojima se ništa ne da, osim zvjerati u potrazi za kratkim ushitom.

Pruga u jednom trenutku zavija kroz mrak tunela nad kojim je gradsko groblje. U tunelu postoje udubine u koje se moguće skloniti ako naiđe vlak. Unutra je mračno, vlažno, a odozgo se tope ostaci ljudi i sve ono što se s njima zakopa. U tunelu uvijek kapla voda.

Tad još nisu postojala svjetla na mobitelima pa bi navigirali kroz mrak, po osjećaju, pipkajući hladan zid. Nije to dugačak tunel, no u jednom trenutku ipak postaje izrazito mračan, iako se u daljini nazire otvor. Vlak se sam po sebi čuje, a prije no što ga usiše tunel, vozač i zatrubi. Taj zvuk se više puta odbije o zidove pa se strah dodatno pojača. Uvijek bi istovremeno i priželjkivali vlak i nadali se kako nas ovaj put neće zateći dok smo unutra. Hiperaktivnost skakanja s pruge i pronalaženja utora u zidu istovremeno se i voli i mrzi. Kad si jako mlad, ili slučajno dugo ostaneš jako mlad, neprestano želiš te stvari koje se i vole i mrze. Koje i gode i oštećuju.

Kroz tunel oprezno plivam do svjetla, gdje je zapravo dupkom puna plaža. Nakon dugih godina skakačke stagnacije doplivam do platforme daleko od plaže. Prilično je visoka. Penjem se željeznim ljestvama obraslim algama. More je na tom mjestu dovoljno duboko da se bez straha od udarca o dno može u njega skočiti, kako god poželiš. Gledano s plaže, platforma mi je uvijek izgledala kao nešto naftno, iako s tim nema veze. Dvadeset i sedam mi je, a zadnji put kad sam s nje skakala imala sam možda sedamnaest. Bilo je to otprilike u vrijeme srednjoškolskih prolazaka kroz tunel, kad sam još ljetovala s roditeljima.

S dvadeset i sedam stvari su ponešto drugačije. Stojim i gledam u posve bistro more, na dnu je fini pijesak, voda je zelenkasta, kao s fotografija egzotičnih krajeva, no platforma je odjednom ogromna, veća od života. Pokušavam se sjetiti je li bila toliko visoka kad sam

zadnji put skakala na glavu.

Ista je kao i prije, a sad na njoj stojim drugačija i umirem od straha.

Što se, dovraga, u međuvremenu dogodilo?

Nema šanse da skočim, razmišljam. Sjetim se koliko sam se već puta penjala gore – kao obezglavljena sam dječje jurila ukrug – gore, dolje, gore, dolje, na glavu, na noge, bomba, na glavu, gore... Gledam dolje i razmišljam gdje sam na kraju ja. Ako sam negdje dolje, na dnu mora, možda da ipak skočim. Sjećam se vakuuma i pritiska koji navire, no to je danas samo utisnuta slika pa nisam sigurna mislim li zaista na pravu stvar. Jesam li gore, tu na platformi, ili sam na dnu mora? Silazim li niz stepenice ili sam još uvijek na plaži?

Ohrabrim se na sekundu, skačem na noge, pa što bude. Znam da neće biti ništa, no tijelo se nemilosrdno opire. Razmišljam o tome što je u međuvremenu doživjelo, da se toliko opire?

O tome razmišljam kratko prije skoka, jer čim se otisnem – gotovo je, sila me povlači i udaram o trampolin vode kroz koji ipak propadam, kao kroz svoju gustu povijest – u jednom trenutku sve staje, dolazi do svoje krajnje morske granice, voda me više ne prima nego me želi izbaciti van, na površinu. Ne tonem, plivam gore. Nešto što je prije bilo tako prirodno, sad je strano, no plivam prema gore.

Kao da se budim iz čudne halucinacije i ispod bijele plahte sam gola. Voze me na krevetu na kotačiće. Ulazimo u lift, bolničar mi se smješka. Nisam sigurna vidi li se da sam budna, jer kao da gledam kroz zatvorene kapke. On govori nešto o tome kako sam ga maloprije pitala hoće li me ženiti. Smijemo se. Sve me potiče na smijanje. I taj tip, sretan što je u meni koktel od kojeg sam ošamućena, zbog čega se svemu smijem i govorim nepovezano. Ja sam već ne znam koja koju zajebava. To je uigran scenarij koji ga zabavlja dok vozi mlade gole cure s operacije.

Prelazim s pokretnog kreveta na statični, u sobi s još tri žene, a bolničar stoji veoma blizu, spreman uhvatiti me ako posrnem. Možda se nada tome. Razmišljam da možda padnem namjerno, čisto da mu dan bude bolji, da ima o čemu pričati.

Napipam krevet, legnem i pokrijem se do brade. Žmirim. Pegla me anestetički adrenalin, frcam na ležerke. Tražim mobitel po ladici i zovem redom sve ljude kojih se mogu sjetiti, pa i neke slučajne brojeve. Govorim gluposti, mnogi od tih ljudi ni ne znaju da sam u bolnici. Noge me još ne bole. Čujem kako se u mobitel smijem kao hijena, no unatoč tome ne mogu

prestati nazivati naokolo. Sjetim se i momka koji mi je jednom na faksu rekao kako si za gablec kupi kilu kruha, jer je zasitan, a jeftin. Za pet kuna je sit. Kao nekakvo punjenje. Htjela bih ga nazvati, ali nemam broj. U jednom trenutku napokon zaspem. Onesvijestim se.

Nakon nekog vremena otvorim oči, i ponovno bazen. Izranjam.

Izlazim iz bazena i gledam oko sebe. Iz ove pozicije više ne vidim spasioce. Skočit ću. Jebe mi se.

Skačem.

Neka klinka baš u tom trenutku prolazi tunelom prema predgrađu i ja joj kapnem na glavu, kao da skačem s platforme.

PRODAJE SE

Pratim kako puževi proždiru mačji izmet u djedovom dvorištu. Prvo su ga, dok je sve još bilo svježije, obložili svojom sluzi koja se osušila i izgledala kao paukova mreža. Danima je nakupina postajala sve slinavija i postupno nestajala. Bila sam istovremeno i užasnuta i očarana tim procesom. Puž i u izmetu vidi samo nakupinu organske tvari, naslućuje njenu hranjivost, kaloričnost. To me strašilo.

Svuda naokolo smrde septičke jame i ustajali kanalići s vodom.

„Bit će rata“, procijedi djed.

Ponovno sjedi na panju pored kuće, podbočen štapom, gleda kroz mene, u daljinu, povremeno pljucne u stranu i sluti rat. Na jednom prozoru njegove kuće zalijepljen je natpis: „PRODAJE SE“, a na drugom: „PRODAJEM POŠTO-POTO: MJEŠALICA, MOTOR AUTOMATIK, PLINSKA PEĆ“, sve starački krivudavo i više puta podebljano. Ispod oba natpisa upisan je moj broj mobitela.

Volim kod njega dolaziti ljeti, jer tad sve obavimo vani, ne moram ulaziti u kuću. Razgovor najčešće kao da od riječi do riječi samo ponovimo, no ponekad krene i nekim drugim smjerom. Djed počne sa slutnjom rata – odnosno, prvo s komentarom na prekobrojnu količinu puževa oko kuće. Zatim slutnja rata. Potom pita je li se itko javio za kuću ili nešto od nabrojanih stvari. Ja pak, kao što on sluti rat, slutim da kuću nikad neće prodati. Ne za tu cijenu. Potrebna joj je temeljita obnova ili, jednostavnije, rušenje. Nema nade za njene komponente – od temelja pa sve do crijepa, različiti su se materijali počeli stapati u jedan i kao da su i kuću zahvatili ti silni puževi, koji po njoj ostavljaju slinu i poništavaju materiju od koje je sačinjena. Proždrijet će je uskoro, kao i ono govno.

Kuća je u selu u kojem svi ljudi prodaju svoja imanja, a nitko ih ne kupuje. Svi bježe u grad, misle da bježe u nešto bolje, no zapravo bježe u „isto sranje, drugo pakovanje“ kako kaže djed.

Dolazim, više ni sama ne znam zašto. Nitko drugi više ne dolazi. U svojoj misiji sam tupa, tiha, služim više kao platforma za potvrdu djedova postojanja, ali i to samo iz moje vizure jer njemu je moje dolaženje, čini se, ipak donekle nevažno. Donosim mu pivo i osnovne namirnice, to valjda jest važno.

„Bit će rat, kažem ti“, pa pljucne. „Još jedan. Nema šanse da govna ne isplivaju. Govna uvijek isplivaju. Osjećam kako vriju ispod površine, zrakom struje ti njihovi mirisi. I strah. Osjećaš ga i ti, sigurno?“

„Ne znam, deda, ali ne bih voljela da si u pravu.“

Pomislim kako možda ipak osjećam ta govna, po mirisu posvuda oko nas.

„Ali jesam, u tome je stvar. Ja sam u pravu. Sve što osjećam, velim ti, sve je točno. Ništa neće zaustaviti gamad kad nahrupi. Nikakvi dogovori. Nema tu dogovora. Previše sam ja toga proživio da ti ne bih sad znao reć što će bit. Ne moraš ni gledat televiziju. Vjeruj dedi svome. Bit će rata.“

„Ne znam, deda.“

„Ne znaš, al znat ćeš. Nemoj reć da te tvoj deda nije upozorio. Ali reći ću ti jednu stvar.“ Tu stane, šuti nekoliko trenutaka, pažljivo važe. „Bježi. Kad sve krene, samo bježi. Da nisi pomislila ostat. Samo bježi.“

Ispred nas je golema posuda u kojoj plivaju bezbrojni, u pivo potopljeni puževi. Tijela im se dodiruju, plutaju ili su na dnu, jedan pogled na to zgadi mi ručak koji me čeka doma. Nikad ne ručam kod djeda.

„Najpametnije bi ti bilo da se udaš za stranca i sve ovo zaboraviš. Odi radi negdje van i - op!, začas ćeš si nekoga naći. Ovi naši dečki ne znaju zadovoljiti ženu.

Samo ih pošteno sjebu, vjeruj dedi. Ja sam sjebo tvoju babu, priznam. Ne bježim ja od toga.“

„Deda, nisi sjebo baku, šta pričaš.“

„Znamo i ti i ja da jesam. Da nije pošla za mene bilo bi joj puno bolje u životu i ne bi tako mlada umrla. Hoćeš da nam spoham kruha?“

„Neću, deda, hvala, jela sam.“

„Uvijek jedeš kad meni ideš. Gizdava si, priznaj.“

„Nisam deda, samo ne mogu. I vruće mi je.“

„Jel piješ ti već pivu?“

„Pijem.“

„Hoćeš s dedom jednu? Iz boce?“

„Ajde.“

Ustao je polako i potom na nekoliko minuta nestao iza šarenih trakica koje su bile obješene na vrata i kuću štatile od muha. Unutrašnjost kuće iz ove je pozicije izgledala kao spilja, nisam imala ni najmanju želju proviriti. Mogla sam otprilike zamisliti stanje identično onome kakvog ga se sjećam od zimskih dolazaka. Tad oboje sjedimo na njegovom krevetu pretrpanom dekama i prekrivačima, koje nikad ne pere, pa sve odiše ustajalošću i smradom starca. Djed se i sam rijetko pere pa uvijek zaudara kao životinja. Ljeti je lakše jer zrak rasprši dio tog smrada u atmosferu. Zimi je nesnošljivo. Pogotovo uz peć.

Otvorio je dva piva otvaračem, bile su dobro rashlađene. Odmah sam poprilično povukla, pa je ostao u čudu.

„Fino ti to vučeš.“

Nasmijali smo se.

„Na dedu svog, tako treba. Dedina unuka.“

Sjedili smo tako na dva panja ispred kuće, ispod improvizirane nadstrešnice od dasaka, krova prastarog autobusa i limenih dijelova nepoznatog porijekla.

Djed je iz kuće provukao produžni kabel i iza nas postavio ventilator. Ugodno je puhao po mojim polugolim leđima. Razmišljala sam kako će me možda koštati upale bubrega. I djed i ja sad smo gledali preko ceste, prema susjedovoj kući, kao da gledamo u televizor. U jednom trenutku vrata kuće su se otvorila i iz nje je izišla golema žena, gorostasna, nosila je tajice i usku majicu koju je nategnula preko faldi sala. Ogromne grudi su iskočile kao lubenice. Potpuno bijele kože, ostavljala je dojam kao da je ovo prvi put da je uopće izišla iz kuće. Iza nje istrčalo je dvoje djece, djevojčica i nešto stariji dječak, suviše mršavi i sitni – pokraj nje izgledali su potpuno nevažno. Djed se podsmjehnuo.

„Svinja.“

„Nemoj tako, deda.“

„Šta nemoj tako. Svinja. Moraš bit jebena svinja da se do toga dovedeš. Šta trebaš požderat

da do toga doguraš.“

Žena je prvo djecu utrpala u automobil, odostraga, potom i sebe. Natisnula se u sjedalo i golemo rame bilo joj je slijepljeno uz staklo automobila. Bojim se da je volan vjerojatno jedva okretala, jer su joj grudi dopirale sve do njega. Izišla je u rikverc i žestoko stisnula gas pa odjurila prema gradu. Podigla je puno prašine na makadamu, dio te prašine dopro je i do nas.

„Svaki dan ode u grad u ovo vrijeme, vrati se s barem četiri pune vrećice. Onda po cesti ispadaju kutije sladoleda, čips, čokolade i hrenovke, sve gore od goreg.“

„Deda, pa i ti tučeš po pohanom kruhu.“

„To je kruh i jaje, nema tu ništa loše. I ne žderem ko svinja. Ovo što ona sebi radi je bolesno, da ne govorim šta će djeca naučit. Sve ide dođavola, velim ti.“

Zamišljam ponovno tu djecu i ne mogu ih uopće zamisliti punašnima, kamoli debelima.

„Znaš, žena treba vidjet svijeta. Nemoj se zakopat u onaj usrani grad, taj je ko ova moja selendra, isti kurac. Idi negdje van, vidi svijeta i nađi stranca. Ovim ljudima treba rat i bit će ga.“

Preko travnjaka pretrči žuta mačka, za njom još jedna, crna. Crna se izvije u onu čudnu pozu pred sranje pa ubrzo počne trzati zadnjicom, nedaleko djedovog vrta, u kojem je zapravo jedino luk, mlitav i u korovu.

„Seranija“, istisne djed i ne pomakne se.

Pivo sam već dovršila, procjenjujem da bih mogla krenuti. Sve što smo imali za reći, rekli smo, sada će se sve samo ponavljati. Na panju mi je postalo neudobno jer nema naslona, a visoka sam i slabih leđa. Povinula sam se poput starice, podbočila glavu na koljeno u iščekivanju pogodnog trenutka. Djed izgleda kao da mu je svejedno kad ću otići. Moglo je to biti i prije pola sata, on bi sve što je prokomentirao istom strašću možda rekao i sam sebi u bradu.

„Deda, idem ja.“

Stražnjica mi je odrvenjela, postala je kao taj panj na kojem sam sjedila. Djed iz džepa izvlači deset kuna i gura mi ih. Ja ih prihvaćam jer već znam da nema smisla svađati se. Uvijek

završimo s tih deset kuna.

„Sjeti se dobro šta sam ti reko. Bježi!“

Ljubim ga u oznojeno čelo, tog svog smrdljivog djeda, i kažem mu da ću doći za vikend. Ne znam je li zbog toga imalo sretan ili mu je svejedno. Uđem u auto koji je čitavo vrijeme stajao sa strane, ispod drveta, sa svim otvorenim vratima, tako da u njemu nije vruće. Zatrubim jednom i mahnem dok se polako izvozim na makadamsku cestu.

U retrovizoru ostaje djed, maše mi držeći se jednom rukom za bok, kao da će se u suprotnom prelomiti na pola.

ČIŠĆENJE

Mama i ja subotom čistimo kuće. Sve dogovorimo nekoliko dana prije i u subotu ujutro smo spremne. Ponekad nas toliko trebaju da ne stignemo svima reći da. Mama radi kao nastavnica poljoprivrednih predmeta u strukovnoj školi, ja još ne radim. Studiram. Da bismo imale više za moj studij, čistimo kuće. Mama čisti i preko tjedna dok sam u Zagrebu. Svaki dan jednu privatnu ginekološku ambulantu i jednu firmu. Nakon posla u školi malo odmori pa ide dalje. Moj studij košta, ja ne studiram dovoljno brzo.

Petkom izađem s društvom pa se subotom budim bezvoljna. Odlučna sam unatoč tomu pomoći mami. Otuširam se, pojedem nešto masno i krećemo. Idemo pješice ili biciklima jer ni jedna ne vozi. Zato volimo one koji ne zahtijevaju da sredstva za čišćenje nosimo same, kupe ih oni. Ako je kuća u drugom mjestu, odveze nas tata pa i on pomogne. Često mi subotama ujutro bude mučno, ali trudim se biti korisna pa nešto očistim. Volim kuće koje nemaju puno detalja, opremljene novim namještajem. Stari namještaj je uvijek teže očistiti i kao da ga nikad ne možeš očistiti do kraja. Ne volim kuće i stanove koji imaju puno detalja, figurica, slika, tabletića. Dok to sve pomaknemo već smo mogle biti doma. Ionako to ničemu ne služi.

Kad ulazimo u tuđe stanove, osjećam se kao lopov, iako nikad ne bih ništa ukrala. Ljudi uglavnom nisu kod kuće kad treba čistiti, ali uvijek me strah da će odjednom iskočiti iza nekog ugla. Zbog toga prvo pregledam čitav stan, da se slučajno netko nije negdje sakrio. Stanovi i kuće o svojim stanarima obično govore upravo one stvari koje se vlasnici trude sakriti. Samci će na prazne površine svojih modernih tv stolića staviti obiteljsku fotografiju i to će biti jedini ukras, na njoj su obično s nećacima, i iako bi ta fotografija trebala naglasiti da i oni imaju obitelj, na kraju djeluju još usamljenije nego da nemaju ništa.

U velikim kućama koje su jednom vjerojatno bile zamišljene da u sebe pohrane više obitelji često se nagomila hrpa memorabilija, slika i predmeta svih članova koji su trebali živjeti u kući, a pobjegli su. Nađe se tu i dječjih duda, požutjelih i odvratnih, prvih medvjedića, kutijica s otpalim mliječnim zubima. Sva ta sitna arheologija šušti o velikoj usamljenosti zatrpanoj stvarima. Takve kuće iz dna duše mrzim. Sve je te stvarčice potrebno jednu po jednu uzeti, odložiti, brisati prašinu, pa sve vraćati na približno isto mjesto. Uvijek mi se gadi dirati te stvari, kao da nekome kopam po utrobi.

Mami se ništa ne gadi i ne preza pred ičim. Dohvaća se školjke s jednakim entuzijazmom kao i peglanja, ne filozofira. Jednom je ispeglala 60 košulja koje joj je ostavio neki poslovni čovjek. Bile smo tamo cijeli dan. U stanu nije bilo skoro pa ničega osim tih košulja, čovjek je bio u prolazu između dva grada i od stanodavke dobio preporuku za nas dvije.

Ne volim što mama čisti, no ništa je ne može zaustaviti, zato idem s njom i komentiram stanove i kuće. Zbog toga joj je možda još teže, što stalno nešto izmišljam i prigovaram, ali ne mogu si pomoći.

Nakon nekog vremena zamrzim miris nekog sredstva za čišćenje pa je nagovorim da kupimo drugo, iako prethodno možda bolje čisti. Ja obično usisavam i ponekad operem kupaonicu. Mrzim kad ljudi imaju loše usisavače. Kupaonice volim jer je lijepo gledati što sve imaju od kozmetike. Nikad ništa ne probam, možda otvorim poklopac i pomirišem, to mi bude dovoljno. Ne želim mamu dovesti u probleme. Bude tu skupih krema, jednom sam omirisala *La prairie*. O parfemima da ne govorim. Maštam o tome kako bi bilo lijepo živjeti neopterećen život u kojem se špricaš parfemima i neka mama i kći ti subotom dolaze u čišćenje pa ništa ne moraš sam.

Uvijek mi hrana u lijepo uređenim stanovima izgleda egzotično i poželjno, pa onda nešto od toga kupim kasnije s mamom. To bude skuplja tjestenina od one koju inače kupujemo ili čudan začim, ali kupimo si da okusimo malo drugog svijeta.

Mamu volim više od ičega, ali mi često ide na živce njezin dobroćudni duh. Ona nema ni jedne loše stanice u sebi i smeta mi što i sama nisam takva, nego stalno gajim neke crne misli o sebi i drugima.

Kao kad me jedan dan nazvala i rekla: „Dobile smo odličan posao. Ako sve bude kako je dogovoreno, bogate smo!“

Naravno da joj nisam vjerovala da smo bogate ni išta tome slično, ali radilo se o poslu koji bi nam donosio dvostruko više novca nego inače za isti posao. Već sam razmišljala o tome kakve ću stvari tamo zateći. Bila je to gigantska kuća lokalnog političara. Do nje smo morale ići uzbrdo jer je bila na vrhu serpentine, kako i priliči ljudima s novcem.

Velika je tuga kad takvi ljudi imaju toliko novca pa mogu graditi kuće. Stupovi koji podsjećaju na grčke stilove, fasada u dvije najupečatljivije boje koje pronađu u katalogu i ispred kuće velik i kičast auto. Što je najgore, onda to bude uzor ljudima koji misle da su takvi ljudi nešto postigli u životu pa jeftinije varijante tog stila niču i u prosječnijim

naseljima.

Moja mama uvijek govori ispod glasa i smiruje me kad krenem glasno kritizirati sve što vidim.

Čovjek nas je dočekaao pred kućom, debeo, podbuhao. Došlo mi je da ga pitam što će biti s našim parkingom ispred zgrade, koji na kiši potone i postane žitka blatna juha, no suzdržala sam se. Nisam htjela mamu dovesti u probleme. Kratko smo se rukovali, on nam je rekao da sve potrebno imamo u spremištu pokraj kupatila. Mami je pružio ključ, meni namignuo i sjeo u auto.

Otključale smo teška vrata, zapuhnuo nas je miris čistoće, novih stvari. Sve je unutra bilo kao jučer kupljeno, što nije dobro, jer nikad ne znaš što takvi ljudi zapravo očekuju. Možda gledaju svaku sitnicu. Ne znam ni zašto nas zovu, kad im je sve čisto. Kao da je već netko bio prije nas, a ovo je da nas zajebavaju.

Mama je pronašla kupatilo i otvorila spremište do njega, pa uzdahnula: „Koliko sredstava...”

Zavirila sam unutra i imala što za vidjeti, od vrha do dna police ispunjene najrazličitijim sredstvima, četkama, metlama, kao da smo u trgovini.

Kao što sam i slutila, kupaonica je bila velika i krcata kremama, parfemima, gelovima za tuširanje kakve nikada prije nisam vidjela ni u reklamama. Najradije bih se bila tamo skinula i uvalila se u kadu. No nisam, naravno, ne bih to napravila mami.

Ona je već krenula provjetravati, a ja sam pošla u obilazak soba. Kao u labirintu, iz jedne se sobe ulazilo u drugu, pa u treću, pa u četvrtu, kao u nekakvom srednjovjekovnom dvorcu. Kad sam se uvjerila da nema nikoga, vratila sam se u prizemlje k mami koja je počela ribati kuhinju.

„Trebaš vidjeti sobe, namještaj je sjajan“, rekla sam.

Uzela sam usisavač i odvrnula ga na najjače. Kad sam završila s prizemljem, uspela sam se na prvi kat i ondje u laganom ritmu prolazila kroz sobe. Sve je bilo čisto, tek bih u nekom kutku pronašla nakupine prašine koje bih lako očistila. U jednoj je sobi bio balkon pa sam ugasila usisavač i na trenutak izašla na njega. Uz kuću se kočoperio golem javor, lijep, no uz kuću nikako nije pristajao. Tako lijepo drvo moralo bi biti na nekom boljem mjestu, pomislila sam. Na balkonu su bile dvije ležaljke i ispružila sam se na jednu. Na njoj nije bilo jastuka pa sam legla na golo drvo.

Bilo mi je mučno. Mučno zbog toga što sam sinoć popila previše jeftinog vina na prazan želudac, mučno zbog toga što moja mama čisti kuće i stanove.

Razmišljala sam o tome koliko će još proći vremena prije no što se naš život zaista promijeni. Ali ono, zaista-zaista, i to na bolje. Hoću li ikad postati sposobna brinuti se sama za sebe i hoće li moj život poprimiti neki smisao?

Činilo mi se da drugi ljudi na to mogu utjecati, a ja ne. Zatvorila sam oči i dopustila da me na tren preplavi tuga. Osjećala sam da bih u tom trenutku trebala doći do neke važne spoznaje, zaključka.

„Ja krećem na prašinu!“ viknula je mama s donjeg kata i ja sam otvorila oči, ušla u sobu i upalila usisavač.

SMOLA

U ovo vrijeme prije dvije godine ustala bih rano i sa sebe skinula debelu nakupinu deka i prekrivača koji su me kroz noć više gnječili svojom težinom nego grijali. U sobi je uvijek bilo hladno. Ponekad sam u noći mogla vidjeti svoj dah. Ustala bih i kroz prozor se ne bi vidjelo ništa, što zbog bijele, neprozirne zavjese, što zbog kiše koja je neprestano padala. Procjena grada, koji je ljeti otkrivao sve svoje najbolje adute, u kojima se čovjek mogao utopiti kao osa u čaši slatkog soka, rezultirala je naposljetku svojom potpunom suprotnošću.

S jeseni je grad kao preko noći promijenio ćud i iz mediteranske ljepotice se pretvorio u gust oblak koji me zaskočio cjelodnevnom kišom.

Djed je bolovao u jednoj sobi stana u kojem smo živjeli. Ja sam ponekad uzimala njegov stari auto kako bih se odvezla na udaljeno radno mjesto, onih dana kad on ne bi njime išao na dijalizu.

Stan u kojem smo živjeli čudno je mirisao, a nisam mogla dokučiti odakle miris dolazi. U jednu sam sobu smjestila stvari bake i djeda, gdje je bio bračni krevet, a u drugoj sam sobi bila ja. U njoj je bio ormar, krevet i starinski radni stol koji sam priželjkivala prisvojiti jednom kad odem iz stana. Svi madraci su bili veoma stari, s tamnim mrljama i vonjali na ljude koji su na njima spavali.

Grad je sam po sebi predstavljao čovjeka, tako mi se činilo. Vodenog, tužnog čovjeka. Što zbog toga jer je bio pored mora, što zbog toga jer je kroz njega tekla i rijeka. Kad bi krenule kiše, sve ulice postale bi blatan krvotok.

U gradu je bilo lijepih dijelova. Stare vile na obali prizivale su raskošniji život koji bi se mogao živjeti, a glavna gradska ulica imala je svoj ritam, neovisan o pojedinačnim tugama. Vjetar bi ponekad pripomogao odnošenju loših raspoloženja, no češće bi sve dodatno zamutio, u rukama i glavama, kad bi prolazio kroz pukotine u vratima i svirao kroz ulice kao da nas želi otjerati.

Radila sam u trgovini i bilo je dobro, koliko rad u trgovini može biti dobar.

Ljeti kao da je more bilo veoma blizu, mogla sam ga možda rukom dotaknuti iz sobe iako smo od njega bili udaljeni barem dva kilometra zračne linije. Sunce je pržilo ljude dok bi oni, preplanuli i egzotični, lunjali gradom govoreći brojne strane jezike. Ulazili su i u trgovinu,

birali bi parfeme – objašnjavala bih im sastav krema ispitujući ih o tipu njihove kože – koje su potom stavljali u skupocjene torbice.

Mnogobrojne bočice morale su na policama stajati na točno određenoj udaljenosti jedne od drugih. Često smo ih slagale ravnalom da bi sve bilo po naputku firme. Ljutile smo se na onu ambalažu koja bi nam koncept kvarila svojim neobičnim oblikom pa smo zbog toga morale čekati službenu odluku uprave o tome kako ih slagati. Slali bi nam fotografije već pravilno složenih polica iz drugih trgovina, a onda bismo ih mi pažljivo oponašale.

Cilj je bio da sve trgovine izgledaju identično. Nije bilo odstupanja od filozofije firme. To nam se na neki način sviđalo jer nam je davalo upravo dovoljno ograničenja da se međusobno ne posvađamo oko odluke kako će koji parfem stajati na polici.

Na točno određen način smo morale pristupati mušterijama, a često su nas slali i na edukacije na kojima bismo te strategije produbljivale. Zapravo, sve je to nekako ostajala ista stvar, ljudi su uvijek birali prodavačicu koja im se sviđala, neovisno o tome što je govorila.

Znale bismo dosta toga zaboraviti. Jedna od nas bi preslagivala police ili pakirala sitne darove, a u pozadini bi čula drugu kako nabraja sastojke mlijeka za tijelo i pritom u nekom trenutku počne smiješno izmišljati, pretvarati se pred mušterijom da vlada građivom. Bilo je to smiješno, ti sastojci. Sve te biljke, u debelim skriptama, morale smo ih učiti kao da smo ponovno u školi. Onda bismo pred kupcima mahale svojim znanjem kao da će im to promijeniti život – spoznaja da neka krema specifično djeluje baš na njihovu kožu.

Zapravo smo već s vrata mogle procijeniti tko će nešto kupiti, a tko ne. Procjenjivale smo ljude kao da se godinama bavimo teorijama ličnosti, rijetko bi nas iznenadili. Sjećam se, doduše, jednom je u trgovinu ušao građevinski radnik, prljav, znojan, prvo smo mislile da se zabunio ili da će nas nešto pitati, za smjer, bilo što, no on je taj dan u trgovini ostavio preko tisuću kuna. Kasnije smo se u čudu gledale, osupnute vlastitim predrasudama.

Ljudi bi često bili oduševljeni već i time što netko s njima posvećeno razgovara, što ih pažljivo sluša. Često bih se pitala znaju li oni da zapravo igramo igru, onu igru koja treba rezultirati time da iz trgovine izađu s određenom skupocjenom stvarčicom u svojim rukama, stvarčicom koju su višestruko preplatili – a to smo znale jer smo imale uvid u nabavnu cijenu tih proizvoda.

Bile su smiješne, nabavne cijene proizvoda. Moguće je da smo zbog toga vremenom počele osjećati prezir spram bočica, kutijica, svih tih stvari koje su našim kupcima predstavljale

objekte užitaka i statusnih simbola. Nakon nekoliko mjeseci rada čitav taj svemir postao mi je nesnosan.

Bilo je tu djevojaka koje su radile i preko deset godina, s naizgled jednakim entuzijazmom, poslušno i zainteresirano, uvijek s nekom blagom nadom da će postati poslovotkinje. To je najviša instanca do koje se moglo dogurati u čitavom konceptu. Neprestano se bilo potrebno natjecati s drugim djevojkama. Više-manje smo se slagale, no uprava je inzistirala na tome da pratimo koliko koja prodaje.

To je uvijek u trgovinu unosilo određenu nervozu, pogotovo nakon što se počelo govoriti o zatvaranju nekih podružnica. Prije naplaćivanja proizvoda ukucale bismo svoju šifru preko koje se na kraju mjeseca vidjelo koliko koja od nas vrijedi. Često bismo se i iznenadile, činilo bi nam se da smo prodale mnogo, a cifra na kraju mjeseca bila bi razočaravajuća.

Sve to me dodatno odbijalo zbog besmislenog koncepta natjecanja, zbog straha pred otkazom i toga da će te netko nazvati i reći da ne prodaješ dovoljno i da pojačaš. Tako i tako sam se osjećala poput kopca koji se obrušava na plijen. Morale smo elegantno ne odustajati, pipkajući oko potreba kupaca koji nisu smjeli ništa primijetiti.

Nakon nekog vremena prestala sam osjećati zamamne mirise koji su mi do tada ostavljali dojam nedohvatljivog luksuza. Sve kao da postane jedan te isti miris pa se na kraju počneš u sebi iščuđavati kupcima koji se oduševljavaju čim uđu u trgovinu. Trackaš se kremama, isprobavaš ih kako bi ljudima mogla još bolje pričati o njihovim dobrobitima, no na kraju imaš dojam kao da se mažeš blatom, kao da se mažeš potpuno umjetnom smjesom, za koju ni sama više nisi sigurna odakle dolazi i zašto.

Šefovi bi dolazili u izvidnicu, često bez najave. Pojavili bi se odjednom na vratima i sve pokvarili, ponašale bismo se izvještačeno i neprirodno. Lepršale bismo oko kupaca kao leptirice, s neprirodnom agilnošću, i uvijek sam se nadala da ne naiđe netko koga znam pa da me u tom trenutku vidi kako nemilosrdno prodajem i govorim same gluposti.

Dani su se ponavljali kao da se do kraja života nema što novo dogoditi. Predvidljivost trgovine jedina me spašavala od svega što se događalo u stanu, gdje je postupno umirao djed.

Došao bi s dijalize umoran i iscrpljen i sve bi se pretvaralo u sivu masu, svi pokušaji razgovora – općenito pogledi koje smo izmjenjivali nas troje.

Koliko mu je još ostalo? Kad više neće moći voziti sam do bolnice?

Ponekad sam pomišljala da je moja odluka o životu s njih dvoje bila loša, ali najčešće sam mislila da je ipak bila jedina moguća odluka.

Jednom sam djedov auto parkirala ispod bora koji je upravo ispuštao smolu. Bijela površina auta preko noći postala je istočkana svijetlo smeđom masom.

„Kako nisi pazila“, djed se ljutio na mene. „Kako da to sad očistimo? To se ne da očistiti!“

Dok je djed s otoka putovao u bolnicu većeg grada sanitetskim prijevozom, jednom sam pošla s hrpom staraca. Vozač je bio mlad i doputovao je na sezonski posao iz Slavonije. Kad smo razvezli starce njihovim kućama nakon dijalize, predložila sam mu da nas odveze do desetak minuta udaljenog mjesta na obali otoka, poznatog po tome što se nalazi u dnu planine kojom se spuštaš strmom serpentinom pa ti se u jednom trenutku čini da ćeš se autom otisnuti, poletjeti i završiti u moru kojem se ne vidi kraj. I njemu i meni trebalo je društvo nekog mladog.

„Vidjet ćeš, isplati se vidjeti“, rekla sam. Došli smo do tog dijela ceste i kad smo se počeli spuštati prema moru, prema suncu, smijali smo se od srca. Znala sam da moram dobro sačuvati tu sliku u glavi, kako bi mi služila kasnije, kad stvari postanu mnogo teže i smrt pokuca na vrata, raspitujući se za djeda.

Sad kad razmišljam o tom vremenu sjećam se samo obilnih kiša i bljedunjavih riba koje plivaju preko ceste, kao propuštene prilike. Autobusa koji zimi često ne voze jer se u suprotnom kližu po ulicama. I sjećam se čovjeka kojemu sam trebala sačuvati parfem s rasprodaje, a nisam. Zaboravila sam. Bio je ljutit na mene.

Djed je već dugo pod zemljom, ja vodim drugi život. Grad nisam zaboravila, povremeno mu se vraćam, iako uvijek s oprezom, kao da bi me mogao progutati. Nedavno sam na svom autu primijetila točke smole.

Nisam ih čistila, ostavila sam ih da se isperu same, što se naposljetku i dogodilo.

ZAKLJUČAVANJE

Izlazim iz stana i zaključavam vrata. Stišćem kvaku. Jednom, dvaput. Zaključano. Krenem dalje. Jesam li zaključala? Vraćam se. Stišćem kvaku. Jesam. Zapamti sad da si zaključala. Evo, gledala si u ključanicu, okrenula ključ, stisnula kvaku, zaključala si. Za svaki slučaj još jednom guram ključ u ključanicu, otključavam pa zaključavam. Stišćem kvaku. Zaključala sam. Ajde sad više, provalit ćeš u vlastiti stan. Zamrznuta u vremenu, probavam kvaku još jednom pa krećem.

Pola sata nakon toga sjedim na poslu i razmišljam: jesam li zaključala?

Noć prije sanjam da se djed ubio.

Vidim ga kako dolazi na Krk, već vidno u bolesti, možda baš nakon dijalize, izlazi iz autobusa koji ga nekim čudom ostavlja pred kućom (nemoguće, jer do kuće nema prilaznog puta ni za automobile) te se čim je izašao, bez riječi, sporo zaputi prema kamenoj litici koja se strovaljuje prema šikari i baci se niz nju. Ja samo stojim i promatram.

Sve mi to ne bi bilo nimalo strašno ili neobično, jer kažu, ako sanjaš nekoga kako umire, time mu produljuješ život. Ali djed već dvije godine nije među živima.

Baki je nedavno netko spomenuo kako postoji razlika između grobnog mjesta, grobnice i groba. Nakon kraće istrage o tome u čemu je od to troje djed zapravo sahranjen, dolazi do zaključka kako se radi o grobnom mjestu. Kad je trebalo organizirati sprovod, uzeli smo prvo što su nam ponudili, ne razmišljajući previše o tome što je sve moguće kupiti. Grobnim mjestima se dna ne betoniraju, tako da će djed u svojoj urni nastaviti počivati u postelji od blata, u vodi i među raznovrsnim kukcima, a ne u civiliziranoj betonskoj sobici. Baki čitav taj koncept predstavlja nemali problem. Beton je građevni element kojem se priklanja čitav život.

Stoga je nužno djedovo preseljenje. Iz grobnog mjesta u grobnicu.

Na stranu to što nakon njene objave sanjam kako se djed ubio, što zasigurno mora nešto govoriti o njegovom stavu, s onoga svijeta, o još jednom preseljenju. Djed se, naime, prije smrti preselio pet puta u godini dana, nezadovoljan s pet podstanarskih stanova. Djed kao zidar, profesionalac, svemu je bio u stanju pronaći građevinske nedostatke, a prije svega one lokacijske – nijedan stan nije bio njegova kuća na moru, već samo nekakva izba u gradu na

kontinentu koji mu se nikad nije svidao.

Uz to što je službeno bio zidar, djed je više od svega u starosti postao kipar. Kuću na moru dograđivao je tijekom dvadeset i pet godina. Neprestano je bila u nekom pokretu – svakih nekoliko godina pojavila bi se nova soba. Građena je ta kuća spontano, bez plana, a osmišljena izvan gabarita.

Terasa kuće kroz godine se širila – baš kad bismo pomislili da je napokon gotovo, djed bi jedan njen dio zatvorio u stambeni prostor i počeo dodatno širiti vanjski tlocrt, kako bismo ponovno mogli jesti na otvorenom. Kuća je tako neprestano bujala i njene su nam stvarne proporcije dosljedno izmicale. U eri legalizacije taj umjetnički pristup nailazi na potpuno nerazumijevanje, sav humor situacije se nekako gubi i stvari postaju ozbiljne. I mi postajemo ozbiljni.

Djed bi titrao oko kuće poput bumbara, sa špahtlom u jednoj i kantom betona u drugoj ruci. Štitio bi granice teritorija sačinjene od nadnaravno bujnih grmova ružmarina, visokih gotovo dva metra, koji su kuću i unuke opasavali poput neprobojnih bio-bedema. U proljeće su glasno zujali pod kolonijama pčela, te time dodatno doprinosili svojoj zaštitarskoj funkciji. Malena vrata sa svake strane kuće, sabijena tim golemim grmovima, naizgled gotovo beznačajna i lako savladiva, uvijek smo morali opasavati lokotom.

„Zaključaj, pa ponesi ključ. Bolje tako!“

Viknula bi baka s terase kad bismo s djedom odlazili na plažu. To dosadno zaključavanje svega i preteški bunt ključeva obilježili su nas za čitav život. Prilazne staze koje su vodile prema kući s prednje i zadnje strane bile su više kozje nego ljudske. Tko bi ih od turista slučajno pronašao, većinom bi zalutao ili htio presjeći put kroz naše dvorište prema magistrali, kao preko zadnje crte bojišnice na tegobnom usponu do plastičnih apartmana s druge strane ceste.

Stali bi pred vratašca pod teretom zračnih aligatora, mokrih ručnika i suncobrana pa ljubazno upitali:

„Können wir über den Hof gehen?“

Ili, rjeđe:

„Excuse us – can you please open the gate?“

Baka bi, pretpostavivši što žele tumačeći uspuhanu mimiku, bez pridavanja važnosti tekstu, s terase mlatarala prstom želeći im poručiti da se okrenu i vrate odakle su i došli.

Poslije smo mislili da što je djedu dovraga bilo kad je kupovao tu zemlju prije trideset godina i gradio kuću bez svih potrebnih dozvola, no kasnije mi kao dan postaje jasno kako ljudi sav svoj život oblikuju po vlastitim mjerama, kakve god da jesu, iskrivljene ili ilegalne, nezaustavljivim nagonom koji svoje objašnjenje dobiva tek možda jednom u dalekoj budućnosti, kad više nema živih svjedoka.

Na more smo nosili teški svežanj ključeva koji je u obitelji kolao poput štafete, a od kojih je zaista svaki imao funkciju te su se one ponekad ispremišale, u glavi i u rukama, u trenutku kad bi trebalo otključati neki od prolaza u taj paralelni svijet. Vrata je bilo previše, kao i ključeva. Jedna, pa druga, pa treća... Listala bi se pri otvaranju poput salate.

Sjećam se, neprestano smo se igrali na brdima pijeska ispred kuće, koja kao da se nikad nisu smanjivala. Kopanje rupa, tunela, izgradnja dvoraca, vožnja autića po toj zamišljenoj pustinji, sve se svodilo na pijesak, svuda ga je bilo. Pijesak i zaključavanje. Ako bismo poželjeli nekamo sami, izvan granica teritorija, osjećali smo bakin pogled, kao i njene misli, iako bi nam dopustila da odemo. Znali smo da zabrinuto gleda na sat i razmišlja o tome je li sve u redu, iako smo samo išli do trgovine po sladoled.

Kao da ta kuća nije ni postojala, pod ključem i nedostupna, izmaštana tvorevina koja je pripadala nekom drugom svijetu – onom koji nema mnogo veze s papirologijom, dozvolama i sličnim stvarima. Danas mi se čini poput fatamorgane, pitam se je li se uopće dogodila, je li se išta od svih tih silnih događaja djetinjstva dogodilo. Bilo je više takvih, kao što je bio moj djed, na tom otoku, odnosno baš u tom mjestu. Svi su na svoj način bili u svom betonu, otuđeni, razočarani i dobro utemeljeni.

Iz kuće djedovog prvog susjeda izlazile su gorostasne cijevi i debele žice bez funkcije, usmjerene prema nebu ili dolje prema cesti, besmislene i neugodne, prijeteće. Izgledala je njegova kuća poput zlikovca, kao da je spremna na osvetu. Brojna vrata na njoj kao da nisu nikamo vodila, a ni njeni prozori nisu nikamo gledali, možda eventualno u kakav zid ili jedan u drugoga, dajući pritom građevini asimetričnu auru neuspjelog koncepta u nastajanju. Osobito su impozantna bila vrata na susjedovom trećem katu, koja su se iznad kičaste bolte otvarala u prazninu, u skok, u bezdan gromače, valjda da se čovjek može i baciti ako mu tako dođe, kroz vlastiti dom, i završiti sa svime.

Kuća mog djeda slijedila je neka finija osjećajna strujanja te joj nisu bili potrebni katapult i vječnost. Ona je već sama po sebi predstavljala onostranost, viši stupanj prosječne opstojnosti i skromnog skrivanja. Okružena šikarama, okrilje intime, asketska. Sve su te kuće pričale veoma detaljne priče o svojim vlasnicima, na njih su se nadovezivale poput oklopa, pod kojima bi možda, nakon rušenja zidova i odvoženja šute, nakon struganja slojeva i skidanja oplata, naišao na nekakvo skvrčeno ljudsko tijelo, koje moli da ga ne diraš, da ga pustiš na miru.

Mjestom su uvijek kolale priče o raznim lopovlucima, kao što su se razmjenjivale i najnovije metode zaštite teritorija. Nisu kuće u sebi čuvale ni novac, ni dragocjenosti, samo te silno ustrašene ljude koji su snivali svijet potpune kontrole i ovladavanja, što se preslikavalo na beton oko njih, na ograde i na te mnogobrojne ključeve. Naposljetku i na djecu, a tako i na nas unuke.

Sad kad o svemu razmišljam, mnoge su mi stvari neobične i nemoguće im je dati smisao, kao recimo i to što smo uvijek doručkovali Eurokrem i bijeli kruh, onaj napuhani, prozračni, pili smo kakao, a nakon plaže jeli palačinke s puno pekmeza ili ipak možda izum stoljeća – kruh s debelim slojem šećera pokapan s tek toliko vode da se šećer rastopi. Uvijek je bilo tog bijelog kruha i šećera, danas zlokobnih, smrtnih neprijatelja, bijelih smrti. Hrana je možda tad bila jedino čega se nije trebalo bojati.

Ne sjećam se nijednog prijatelja s tih ljetovanja, u svih dvadeset i pet godina. Druga djeca, koja bi također svake godine ljetovala uvijek u istom mjestu, jer bi ondje imala vikendicu, pričala su o svojoj ekipi koja ih dolje čeka, o avanturama koje su se svake godine sve razrađenije ponavljale, no ja nikada nisam imala o čemu pričati. Ne sjećam se nijednog djeteta, svog prijatelja s mora. Kao da djeca nisu služila za igru, nego za proučavanje iz daljine. Nas četvero zaključanih unuka imali smo samo jedni druge i tu kuću. A ispali smo svi zbog toga nekako prestari.

Baku naposljetku ipak nekako uvjeravamo kako djed ne bi bio zadovoljan s još jednom selidbom. Sve je to tako i tako sad nebitno. Djed je, sigurni smo, sretan. Spašen, kažemo. Neki kipar će isklesati i kamenog galeba, koji će na gradskom groblju prizivati prošlost i kuću, koju je djed naprasno morao ostaviti u dubini otoka, zapuštenu, zaraslu u travu i sljepiće.

Svaki put kad bismo na more putovali radi legalizacije, čuli bismo se s bakom zbog poznatog pitanja:

„Jeste dobro zaključali?“

Uvijek bismo dobro zaključali, više puta, više vrata.

Na moru je kuća napokon legalizirana i sve dozvole su pribavljene, gabariti su se ustabilili, kazna je plaćena. Prodali smo je Slovencima koji su srušili krov i grade još jedan kat, povisit će i prizemlje. Kupili su okolnu zemlju, javljaju susjedi, i probit će prilazni put za automobile kako bi kuća bila potpuno opremljena za suvremeni život.

Uskoro će postati ljubičasta, ili možda žuta, a na inoks ogradi statične terase sušit će se tuđi ručnici.

Sjećam se, zaključala sam dvaput i svjesna sam da je to bilo danas. Imala sam na sebi točno ovo što i sada nosim od odjeće, stajala sam pred vratima, pogledala prema tegli s cvijećem kako bih zapamtila da zaključavam, i zaključala – jednom, pa onda još jednom. Slika zaključavanja u mislima je donekle stvarna, no sjećanje je varljivo.

I sve je nesigurno.

OČENAŠ

Čekala sam da svećenik dođe posvetiti naš novi vrtić kad su djeca pronašla ježa. Vjetar je pomicao nježne grane u drugom pokušaju proljeća. Još treća marčanska bura i onda će sve zaozbiljno prolistati. Odgajatelji su bili nervozni – netko je volio lokalnog svećenika, netko ne. Netko ga je htio u vrtiću, netko ne. Većina ga je htjela. Rijetkima je bilo svejedno. Jedna je kolegica otvoreno rogoborila. Možda su i ostali htjeli, no šutjeli su. Čovjek će doći, reći svoje, poškropiti nas. Otići.

U korizmi su se svi nečega odrekli. Ako i nisu, rekli bi da jesu. Zatim bi jedni pred drugima slučajno griješili. Gucnuli bi kavu sa šećerom pa pljucnuli i rekli: „Uh, nisam znala da ima šećera.“ Zatim: „Šteta baciti.“ Pa bi nastavili piti.

Nebo kao akvamarin i odbljesci sunca na antenama, visoko gore na zgradama. Jedva smo dočekali proljeće da djecu možemo izbaciti na igralište.

Djeca su ježa našla pokraj grma, mora da je već bio ozlijeđen. Nitko nije primijetio na vrijeme. Šutnulo ga je jedno dijete, pa drugo. Šutali su ga, a mi smo čitavo vrijeme mislili da šutaju loptu. Jedno je dijete dotrčalo do nas plačući. Ubili su ga.

Nakon što su shvatila što su napravila, djeca su se rasplakala. Redom smo ih tješili. Neka djeca su se nastavila igrati kao da se ništa nije dogodilo. Ježa smo spremili u kutiju koju smo obložili travom. Došao je i svećenik, pa je tješio djecu dubokim, pijevnim glasom zbog kojeg je zvučao kao tugaljiva ptica.

Djeci nije bilo lakše nakon tješnja. Iza vrtića smo iskopali rupu i svećenik je održao mali ukop. Pričao je o tome kako nas sve u jednom trenutku bog pozove u svoj dom na nebu i da je Ježurki tamo dobro. Mali sprovod završio je Očenašem.

Posvećivanje vrtića trajalo je dugo. Svećenik je još jednom molio Očenaš i pokazivao rukama simbole koje smo dan prije morali naučiti djecu. Govorio je dugo i zatim malo pjevao. Djeci je već bilo dosta stajanja, klatila su se amo-tamo i nisu dobro pratila pokazivanje simbola. Kad je bio gotov s molitvama, djeci je podijelio svete sličice. Kasnije smo ih skupljali po travi.

Čistačice su za vrijeme posvećenja neprestano šaptale i pokazivale malo na plavokosog dječaka u drugom redu, malo na svećenika. Kasnije je svećenik hodao po svim vrtićkim sobama i prskao zidove svetom vodicom izgovarajući druge molitve.

Plavokosi dječak ga je u jednom trenutku povukao za halju i rekao da danas dolazi tata iz Njemačke. Svećenik se pravio da ga nije čuo i nastavio je moliti.

Jedna je kolegica namrgođeno komentirala čitav proces. „Nek si ide doma posvećivati, pas mater lažljivu“, rekla je tiho, ali ipak da svi odgajatelji čuju.

Nakon ježa i svećenika bila sam premorena.

Trebala sam još otići i na prosvjed, podržati tatu. Postrojenja su se gasila naočigled sviju. Jedni za drugima ljudi su u tišini odlazili s otpremninama.

Oni koji su ostali premješteni su u sitne firme povezane s matičnom, poslani na različite terenske radove diljem države. Kući bi se vraćali vikendom gdje bi ih dočekivale tužne ili ljutite žene.

Bila je tu i frakcija koja se borila, sve manja i manja. Bivši radnici su se javljali iz Irske i Njemačke – da im je dobro, da dođu i ostali. Oca je uhvatila takva tuga da sam ga vozila i u psihijatrijsku bolnicu. Tamo smo oboje plakali u hodniku dok se u nas zabijala mlada žena u pidžami ponavljajući: „Vi ste moji“, ne znajući kamo treba ići.

Prosvjednici su bili već uglavnom umorni, stariji ljudi. Stajali su s gramatički pogrešno napisanim transparentima i zviždali u zviždaljke.

Jedna od glavnih menadžerica firme, moja prijateljica, rekla mi je da je sve to uzalud. Prosvjedi će proći. Sve o čemu se priča dogodit će se. Morala sam obećati da nikome neću reći. Tata nikako ne bih rekla. Stajala sam s njim u narančastom biciklističkom prsluku i zviždala.

Došao je gradonačelnik i sa svećenikom kojeg sam ranije slušala u vrtiću pred svima molio Očenaš. Gradonačelnik je dugo govorio o tome kako je naša država zakazala i da on ništa nije mogao učiniti. Svi su vikali, a potom i utihnuli kad su dvojica odjurila u novim Škodama.

Nakon svega sam s tatom i njegovim kolegama otišla na večeru u zalogajnicu kraj groblja. Ondje su se uvijek odvijale karmine i hrana je bila loša, ali obilna. Nikad nisi znao hoćeš li ujutro povratiti sve što si pojeo.

Naručili smo pomfrit i hamburger. Nadali smo se da to neće zeznuti.

Tata i kolege nisu znali što bi sa sobom. Nedostajalo im je snage i znanja za borbu. Jeli su

masne hamburgere i piljili u svoje umorne ruke. Naslućivali su da nema pomoći, ali eto, da se ne kaže da su pali bez ičega. Borba je bila slabo postavljena scena. Uskoro će se spustiti zastor.

Sjedili su u zalogajnici, ispuhani.

Napili su se. Ja sam željela ići kući, no nisam htjela ostaviti tatu samog. Nisam ništa pila i čekala sam da krenemo. Kada sam ga napokon nagovorila na polazak, posrtao je na putu do auta. Ugurala sam ga unutra.

„Daj me još jednom odvezi u pogon“, rekao je. „Samo da ga vidim, ovako, po noći.“

Nagovarala sam ga da idemo doma, no bio je uporan.

Dovezli smo se do rampe i ušli pješice. Čuvar nas je pustio bez puno pitanja.

U mraku su gorjela svjetla tvornice. Sjaj čelika, kao grad budućnosti. Uvijek kad bih došla bilo me strah sve te buke, vatre, cijevi. Sad je sve bilo tiše. Za nama se otvorila rampa i uvezli su cisternu.

Tata je stajao i gledao u zrak, kao u filmovima kad momak dovede djevojku na prazno igralište noću. Oboje smo šutjeli. On je gledao visoko iznad sebe, a ja sam gledala u cisternu oko koje su se okupili ljudi. Izvadili su golema crijeva i počeli s radom.

Uhodan ritam pokreta suradnje ljudskog tijela i stroja na mene je djelovao umirujuće. U vrtiću sam okružena malim živim bićima i razmišljala sam kako je to neprestano raditi s metalom, čelikom, vatrom. Čelik šuti.

Netko je viknuo. Ljudi su počeli trčati prema cisterni. I tata je odmah krenuo prema njoj. Posrtao je, propadao u koljenima. Bilo me strah da se radi o eksploziji. Pokušala sam ga zaustaviti. Rekla sam mu da je opasno, da mi ni ne smijemo biti tu. On se opirao, pijan je uporno grabio naprijed. Pošla sam za njim.

Oko cisterne se skupilo dvadesetak ljudi koji su vikali. Nije mi bilo jasno zbog čega, nisam ništa vidjela. Odjednom su iz otvora cisterne izašle nečija glava, pa tijelo, pa noge. Zatim opet – glava, pa tijelo, pa noge. Pa još jednom.

Noć se stapala sa svim tim ljudima i mojim ocem koji je otvorenih usta gledao u stroj koji je rađao ljude. Bolje sam ga promotrila i vidjela da plače.

Gledala sam kako iz cisterne izlaze tri čovjeka tamne puti koji su se koprcali poput netom ulovljenih tuna i vikali na nepoznatom jeziku.

HRĐA

Ljeto divlja. Sve češće zatvara šarke, udara o stakla prozora. Strah me tog ljeta. Strah me tebe koji govoriš: idući put idemo. Tvoj entuzijazam je naivan, dječji. Još si mlad. Misliš da se u ovom životu može pronaći smiraj. Meni se čini da gdje god da jesi, težina pronađe put, vlaga nagriza tvar. Meni se ne ide nikamo. Rado bih da ovdje umrem, da se smirim. Ti odi. Mene ostavi. Stara sam za ovo.

Ne odlaziš i ne ostavljaš me. Nagovaraš me. Uporan si. Da imamo djecu možda bih i htjela. Ovako, što me čeka? Sigurnost? Opet strah. Drugačiji, no isti.

Pripremaš moje stvari kad ne gledam, pakiraš me. Ja ponovno vadam, oblačim. Vani ljeto tutnji. Ne izlazim. Bojiš se da će ljeto doći po tebe, po mene, da ćemo postati oštećeni ljudi.

Kad sam dobre volje uvučeš me u svoju igru i ja pomalo sanjam. To traje vrlo kratko, trgnem se iz sna pa te ne volim zbog toga. Ne postoji za nas bolje. Tako nam je grah pao. U noći me grliš kao da ti je tijelo otporno na metke. Praviš se važan. Ničije tijelo nije otporno na metke.

Za dobrih dana sjedim na zidiću i njegova toplina grije mi butine. Gušteri mile po suhoj zemlji. Prije vješanja rublja promatram odakle puše vjetar, da ga ne zaprlja prašina. Moj svijet je hrđav svijet, osipa se svakim korakom.

Perem nam posteljinu za tih dobrih dana, ljeto je i ti se znojiš. Znojiš se od ljeta, od straha i velikih planova. Prijatelj ti puni glavu glupostima i ti se još jače znojiš. Tvrdiš da ću ostati, biti silovana, ubijena, da ti to ne možeš podnijeti.

Svađamo se. Plačeš.

Nakon nekog vremena ipak odlaziš. Pokrećeš svoje perolako tijelo i odlaziš.

Sad ja plačem, za tobom.

Javljaš se isprekidano s granice zemlje kojoj ne znam dobro izgovoriti ime. Povuci ćeš me sa sobom, govoriš. Tko će ovo povući? Ovo je tijelo tako teško i tromo.

To se ipak događa.

Tijelo naviklo na drugo tijelo ipak me povlači za sobom. Ti me povlačiš za sobom. Prvi put

osjećam svoju hrđu na nekom drugom zraku.

Zemlja u kojoj te pronalazim ne dočekuje srdačno. Kao da sam preživjela potop. Natucam engleski. Kao da zapravo ne govorim ja, već neka druga žena. Iz nekog sam razloga ipak odmornija. Kao da se dijelim na pola: na tren sam lakša. Bar si ti tu. Dijelimo ležaj na katu u hotelu s tisuću zvjezdica. Ovi silni ljudi su poput ugasle galaksije. Više ne razmišljam o tome znojimo li se. Ne perem se toliko. Stišćem se uz tebe i tad opet plačeš, jer sam ti nedostajala i jer nisi znao što bi od brige kada si me ostavio za sobom.

Kažeš, sretan si što sam stigla živa.

Ova mi se obećanja ne čine uvjerljivima. Tu smo još više ništa, no ne umiremo. Ništa smo, ali ne trebamo se bojati da će nas ubiti. U tome je možda bilo i neke utjehe.

Upoznajem ženu koja čita. Gledala sam je naslonjenu na dasku prozora u hodniku. Držala je knjigu na engleskom, udubljena. Pitala sam je što čita, odgovorila mi je. Natucale smo. Malo-pomalo nešto smo i saznale jedna o drugoj.

Dani su dosadni na neobičan način. Zapravo se neprestano nešto događa, iako je sve istovremeno isto. Stvorili smo mikroklimu u ovom stakleniku, u ovom laboratoriju. Na nama se iskušava dobrota i njezine granice. Prilaze oprezno, nastupaju prijateljski. Nakon toga malo zahlade, ne znaju što bi s nama.

U očima nam više nije strah. Ne znam kako to nazvati. Isti pogled imaju životinje u zatočeništvu. One više ne idu nikamo. Nama kažu da nekamo idemo, no čini mi se da je ovo to. To je to čemu smo bježali. Pljesnivi kreveti i život u gomilici. Struganje ostatka.

Mislim da ne idemo nikamo.

Žena s knjigom nije naša, ona je iz udruge. Maskota. Dan za danom dolazi, sjedi, čita. Knjiga je malo jedna, malo druga. Ti odlaziš u grad s muškarcima i vraćaš se razočaran. Teško mi je gledati te razočaranog, no s druge strane, što si takav, što si dječji?

U krevetu ti šapćem baš kao malom djetetu. Volim te kao što bih voljela neko malo dijete.

Samo da smo živi, da nas prime, dalje ćemo lako, mrmljaš. Kako lako? Kad je išta išlo lako?

Povremeno samo ležim na krevetu i gledam u strop. Zatvorim oči i pratim mirise: netko je ogulio klementinu u hodniku. Mokre čarape. Ustajali miris posteljine. Vлага.

Hrđa od toga jača.

Od kad smo došli, promatram svijet s velikog prozora u hodniku. Čovjek iz velike oronule kuće preko puta našeg hotela svako jutro u šetnju izvodi psića bez povodca. Između naše i njegove kuće je pruga kojom više puta dnevno prolazi vlak.

Psić je bijelo-smeđ, zaigranog repa. U početku u stopu prati vlasnika. Vlasnik ga zovne, psić odmah podiže glavu i trči prema njemu.

S vremenom se krug kojim se protežu njegovi interesi širi. Vlasnik ga sve češće doziva po imenu – psić se ne odaziva odmah kao prije. Istražuje. Hrabriji je.

Kroz ventilaciju nam u sobu ulazi miris hrane koju nam pripremaju u zajedničkoj kuhinji, tako znamo da će ručak. Djeca se igraju skrivača po hodnicima.

Ponekad se i mi odrasli igramo skrivača jedni s drugima, kako ne bismo stalno gledali ista lica.

Svako se jutro sjetim pogledati kroz prozor, provjeriti koliko se proširio svijet sitne životinje. Jedno jutro primjećujem kako je počeo istraživati bliže pruzi. Vlasnik ga doziva, on diže glavu, no nastavlja njuškati. Vlasnik je naivan.

Žena s knjigama donijela je i meni jednu. Na engleskom. Čitam je, iako mi ide teško i sporo. Govori se o tome da ćemo uskoro poći dalje. U veću i udobniju zemlju od ove, koja nas navodno treba. Iščekuje. Ja se sve više navikavam na sve oko sebe. Kao što je rekao prijatelj – čovjek je kao magare, na sve se navikne.

Ponekad i ja plačem, pritisak mora nekamo. Plačem suzdržano u jastuk kad svi zaspu, kad ti zaspeš. Ja sam stijena o koju se oslanjaš i stijenje nije tu da plače.

Svjetlost se mijenja, mijenja se kut pod kojim ulazi u naše prostorije. Ima nešto životinjsko u nama, nešto divlje i zapušteno. Grabimo s dna zdjele u kojoj se spajaju mnogobrojni ljudi i njihove malobrojne stvari.

Žena mi, kad vratim jednu, donosi uvijek novu knjigu. Krati mi dane i na tome se može biti zahvalan.

Ispunjavamo papirologiju na međi jednog života s drugim. Ovaj prethodni je barem bio poznat. Novi je bahat, nepoznat, čini mi se da ćemo u njemu zauvijek titrati s dna, kao dvije

neostvarene želje.

U knjizi koju mi donosi crnokosa žena pišu zaista gadne stvari – da čovjek oblikuje svoju sudbinu, da je zakonom privlačenja moguće sve iz temelja promijeniti. Misli dobre misli, misli lijepe misli, misli pozitivno, zamišljaj kuću u kojoj bi želio živjeti, zamišljaj se u automobilu koji želiš voziti.

Ljudi misle da se sve u životu stigne, no uvijek jedan ispadne nedovoljan.

Ja sjedim na tuđem krevetu i gledam u zid. Smijem se na glas knjizi. Smijem se kroz nešto suza. Imam li vremena zamisliti sve te stvari koje bi se trebale željeti? Život je tako kratak, a ja ću možda, ako bude sreće, uskoro ispočetka. Hoće li to biti kao da sam živjela dva života pa sve potraje još kraće?

Na dan odlaska, čini mi se da pakiram još manje stvari. Neke su se očito pogubile, neke su možda iz dosade ukrala djeca. Smrduckamo, u nas se uvukla patina po kojoj će nas prepoznavati u novoj zemlji. Ti si oduševljen i dobivaš novu energiju, tvoje veselje je zarazno i utječe na ljude u našoj sobi, na ljude u našem hodniku, na ljude naše galaksije.

Smješkam se oprezno i suzdržano, iako znam da je dobro imati nekog takvog pored sebe.

Noge su mi teške, nepokretne, no eto pokrećem se.

Ulazimo u autobus i krećemo. Iza stakla autobusa je svijet – nov, nepoznat, betonski, krcat ljudima i stvarima. S druge strane si ti, tvoje veliko, meko, suviše oduševljeno tijelo o koje se oslanjam, koje volim.

Je li nešto moje hrđe ostalo u hotelu? Hoće li je itko znati prepoznati, povući preko nje prst, osjetiti na koži nekog drugog? Tko sad kreće ispočetka?

Prije no što autobusom zađemo za ugao, primjećujem kako je čovjek iz oronule kuće preko puta hotela danas u šetnju izašao sam, bez psića.

ULOVITI DABRA

Franca su kranom dovezli pred moju kuću 15. siječnja. Mislim, ne njega, dovezli su kontejner. Franc je stigao dan poslije, s nekoliko crnih vreća za smeće.

Bilo je to u vrijeme kad sam svaki dan odlazila u dugačke šetnje kako bih ispraznila glavu od tereta. Ne znam gdje je do tad bio Franc. Možda u školskoj dvorani u koju su pospremili one bez ičega.

Vidjela sam njegov kontejner s prozora u kuhinji, kao i iz spavaće sobe na katu. Bio je siv, običan, s jednim malim prozorom i klimatizacijom s vanjske strane. Promatrala bih ga dok bih kuhala ručak. U početku nisam mnogo vidjela, izgledalo je kao da unutra nema nikoga, ali kad su nastupili topliji dani, nastupio je i Franc. Oblačio je košulje s dezenom kineskih zmajeva ispod jakne. Imao je dvije, jednu s modrim, jednu sa zelenim uzorkom. Nosio je uvijek iste hlače s džepovima i šiltericu na kojoj je pisalo INA. Oko Francovog bilo je još nekoliko kontejnera i kemijskih WC-a. Postavili su ih na parkiralište manjeg stadiona preko puta kojeg sam živjela. Ti su kontejneri još uvijek bili prazni.

Stvari su brzo splasnule. Manje se o nama govorilo u medijima i sve je postalo statično. Malo dalje od naše kuće, na ulazu u stadion, gomilala se šuta i građevinski otpad od već srušenog. Malo po malo, u tišini, s vizure grada nestajale bi zgrade i otvarale pogled na unutrašnjost ulica koja je do tad bila skrivena. Neke su zgrade ostale napola srušene potresom, otkrivajući polovične kupaone ili dnevne boravke. Ogradili bi ih narančastim plastičnim ogradama i prepustili čekanju.

Franc je u ožujku počeo graditi nadstrešnicu ispred svog kontejnera. Drvenu, s limenim krovom. Došlo je nekoliko starijih ljudi i napravili su je u nekoliko dana. Franc je na ogradicu poslagao cvijeće. Gledala sam kako mu netko kombijem dovozi garnituru za sjedenje, nakon čega je svaki sunčan dan provodio vani. Pušio je i pio sokove ili pivo. Na jednoj strani nadstrešnice visjela je ogromna vreća u koju je trpao plastičnu ambalažu.

Dado je odlazio rano ujutro i vraćao se kasno navečer. U bolnici je neprestano ponestajalo ljudi jer su obolijevali. Najčešće je i spavao ondje. Kad bi došao kući, izgledao je kao da dolazi iz rata – bio bi raščupan, zarastao i vonjao bi na nešto čemu nisam mogla naći naziv. Možda na smrt, odnosno nešto više smrti no inače.

Nisam imala posao. Slala sam zamolbe školama na sve širem i širem području. Nakon posljednje zamjene za porodični dopust, prošli su mjeseci.

Ljudi su odlazili iz grada. U prvom valu otišlo ih je mnogo, u panici. Neki se nisu vratili, a neki su naknadno donosili racionalne odluke i ipak nestajali.

Svako malo zemlja se tresla i svi smo se međusobno ispitivali o tome jesmo li osjetili.

Šetnje su donosile cilj, malo smiraja. Slušala sam glazbu i hodala. Proljeće se otvaralo preda mnom, sve se topilo. Moglo je ovo biti najljepše proljeće. Pošla bih pokraj rijeke, preko željezničkog mosta pa u predgrađe. Velik krug od desetak kilometara uokolo grada.

Posvuda su virile uspomene koje je ostavio potres. Zgrade s preko šezdeset stanova, radničke zgrade, zjapile su prazne kao u Černobilu.

U jednom sam trenutku u šetnjama počela viđati dabra. S mosta se moglo gledati u dijelove rijeke koji se inače ne vide. Postojala je jedna uvalica, pomalo zaštićen dio, pored koje se zaustavljalo smeće i granje koje bi rijeka preuzela na svom putovanju.

Prvo sam mislila da je to nutrija, veliki riječni štakor kojih je bilo u Kupi, no ubrzo sam zamijetila široki plosnati rep. Bio je to dabar, pravi pravcati. Plivao je u svom bazenčiću, debela zimska mrcina.

Kao da sam ugledala jednoroga, a bio je to samo običan dabar. Usred šipražja, nagomilanog granja i plastične ambalaže, kraljevao je neopterećen stvor, nesvjestan prolaznosti, a opet užurbaniji u korištenju vremena od nas.

Dado je kuću naslijedio od roditelja, a gradio ju je djed zidar, opsjednut željezom, kojeg je nagurao u nju koliko je stalo, na našu sreću.

Bila sam zahvalna što kuća stoji, ali u moje se snove ugurao osjećaj krivnje kojeg se nisam mogla otarasiti. Nisam dobro spavala. Gledala sam Franca i osjećala se loše. Uglavnom sam ga zaobilazila u svojim šetnjama.

Moj odnos s njim svodio se na špijuniranje iz kuće do trenutka kad su cestu blokirali jer je u njoj pukla cijev. Taj dan sam morala proći pokraj Francovog kontejnera. Franc je sjedio na terasi i pio pivo. Točio je iz velike dvolitrenke u malenu kriglu jedno od onih najjeftinijih piva koja su zamalo bila bezimena.

„Dobar dan“, rekao je prvi.

„Dobar dan“, rekla sam i nastavila dalje.

To je bilo sve, taj prvi put. Samo sam prošla kraj njega i cijelom šetnjom mislila kako sam trebala nastaviti razgovor.

Sljedeći dan pala je kiša i ostala sam u kući. Grad je kad bi padala kiša izgledao još gore nego inače. Građevinski materijal se osipao i po kiši pretvarao u blato. Narančaste zaštitne ograde pucale su na vjetru i izgledale kao zastave broda koji je bombardiran i tone. Ljudi i inače nisu mnogo izlazili, a kad bi pala kiša, grad je djelovao kao da su ga baš svi napustili. U prozorima naših škola i ureda još su uvijek visjele pahuljice i kuglice od blagdana.

Dan nakon kiše odlučila sam ponovno poći preko igrališta. Franc je sjedio na terasi.

„Dobar dan“, potrudila sam se izgovoriti prva.

„Dobar dan, susjeda“, rekao je Franc.

„Promoći li vam što kad pada onakva kiša kao jučer?“ pitala sam.

„Baš ništa, ovo je odlično napravljeno. Jesi ti imala šta štete?“

Prišla sam bliže Francovoj terasi.

„U našu je kuću ugrađeno jako puno željeza“, rekla sam, „nije joj ništa.“

„E, vidiš, to je lijepo, kad ljudi tako razmišljaju. Da se barem tako sve gradilo.“

„Da“, rekla sam.

„Nego, vidim da ti puno šećeš. Ne radiš?“

„Pa trenutno ne. Nema posla za učitelje hrvatskog.“

„A tako dakle. Fino. Hrvatski. Čuj sad ovo: Gle malu voćku poslije kiše. Puna je kapi pa ih njiše. I blješti suncem obasjana čudesna raskoš njenih grana. A kad se sunce malkoc skrije, nestane sve te čarolije. Ona je opet, kao prvo, obično, malo, jedno drvo.“

Napravio je kratku pauzu, nasmijao se pa pitao: „Jesam dobar?“

I ja sam se nasmijala pa malo zapljeskala. Bilo me sram cijele situacije.

„Odličan.“

„Sjedi, pet, jelda?“

„Sigurno, da.“

„Nego, hoćeš pivo?“

Gledam ga već tjednima. Susjedi smo. Popit ću pivo, pomislila sam.

„Može, hvala.“

Sjela sam na Francovu terasu koja je gledala na parkirane automobile i tenisko igralište. Cvijeće na terasi je napredovalo, moglo se vidjeti da Franc o njemu dobro brine.

„Ja sam Franc“, rekao je Franc.

„Jelena, drago mi je.“

„Mogao bi i ja jednom u šetnju. Iako, teško mi je hodati, imam osjećaj da su mi noge nestabilne.“

„Bole vas, ili?“

„Ma ne. Od potresa kao da nisam na svojim nogama. Sve mi nešto klimavo.“

Franc je bio loše obrijan i počela sam razmišljati o tome kako uopće izgleda brijanje i pranje u toj limenci. Izgledao je kao da je na dobrom putu da odustane od brijanja, no još nije definitivno odlučio.

„Moja kuća nije imala željeza u sebi. Ali nije neka šteta, živio sam sam. Sretan sam da nije bilo nikog drugog unutra kad se dogodilo.“

Šutjela sam, nisam znala što reći. Na mene se svalila težina i nisam bila sigurna da ću moći poslušati njegovu priču.

„Viđam dabra pod mostom“, rekla sam.

„E vidiš, dabrovi se najbolje love pištoljem.“

„Pištoljem? Zašto bi itko lovio dabra?“

Šokiralo me to što je rekao.

„Ko i svaka druga životinja, i dabar se lovio. Sad je zaštićen, nema više. Neki ga love sigurno u krivolovu. Ali dabar je štetočina.“

Otpio je gutljaj.

„Bitno je znat gađać li mladog ili starog dabra i na kojem mjestu stoji. Ako pogodiš mladog na vodi, on neće potonuti, ali stari često potone, pa moraš u vodu za njim, a pošto se love u jesen, voda je hladna, pa lovac i odustane, bezveze ga upuca.“

Franc je to govorio pogleda uprtog u daljinu, kao da čupa slike iz nekog lošeg sjećanja.

„Vi ste lovac?“

„Ne više. Prošli su ti dani. Sad samo ribe, ponekad.“

„Ja ne mogu zamisliti da pucam u išta, a kamoli dabra. Ne razumijem zašto bi ga netko ubio.“

„Eh, ne mogu ja tebi to objasniti koliko god se trudio. Ljudi koji ne kuže lov, ne kuže. Točka. Nemamo šta pričati. Od zrelog dabra možeš vaditi ekstrakt za parfeme. Iz žlijezda.“

„Ozbiljno?“

„Najozbiljnije. Parfem Šalimar, taj je kažu najbolji. Imaš svog dabra u njemu“, nasmijao se.

Meni nije bilo smiješno, ali razumjela sam da moje mišljenje ne znači mnogo. Sva su mišljenja već dugo bila jednako važna, zbog toga na kraju ne znače ništa i sve je bolno ravnopravno.

Sjedili smo i gledali u stadion. Pored stadiona bio je kafić koji postoji čitav moj život, i puno dulje od njega, „Stara dama“. Kao da samo kafići opstaju.

Pitala sam ga radi li ili je u mirovini, rekao je da je u mirovini već tri godine i da uživa. Rekao je i da je odlučio da mu to nitko i ništa neće pokvariti, ni bolest, ni potres. S obzirom na situaciju, djelovao je kao smiren čovjek, bar djelomično sretan. Spokojan.

Primijetila sam da mu nitko ne dolazi. Uglavnom je samovao i odlučila sam ne pitati ga o obitelji.

Uz to što nisam imala posao, nisam mogla zatrudnjeti. Nije da bi dijete bilo pošteno roditi u ovoj situaciji, bez posla. Negdje sam čula bapsku teoriju o tome da djeca dolaze kad ona sama to žele, ne kad mi odlučimo. Tko bi došao k meni, u ovu besmislenu budućnost? Tako bih se pitala, a zatim sama sebe kažnjavala što sam negativna i nezahvalna.

Prijateljica mi je rekla da bih trebala smanjiti šetnje u svojim godinama ako želim zatrudnjeti. Druga mi je rekla da dijete nije kokoške jaje pa da se razbije šetnjom.

Dado je toliko radio da se često nismo ni vidjeli.

Svaki dan kad bih išla u šetnju, pozdravila bih Franca i rekla da ću s njim sjesti na pivo na povratku. Kad bih se vratila, prvo bi me pitao jesam li vidjela dabra. Dabar se rijetko pojavljivao, možda jednom u desetak šetnji. Kad bi se pojavio, stajala bih dugo na mostu i gledala njegov život. Pitala sam se kako je njegov dom prošao u potresu, je li se granje rasulo, blato rastreslo ili su njegove rupe otporne na nevolju. Je li morao pozvati prijatelja statičara, izrađivati elaborat, prijavljivati se u ured koji je djelovao kao ured Djeda Mraza. Šalješ nešto u prazninu, nadaš se da će stići kamo treba. Nitko ništa ne javlja.

Guglala sam Šalimar i odlučila ga pronaći i pomirisati na prvom idućem putu u Zagreb.

Dabar je najčešće kružio po svom bazenčiću. Jednom je preplivao rijeku na drugu obalu. Snimila sam ga i na povratku pokazala Francu.

„To je mlađi dabar“, rekao je. „Moguće je da još nema obitelj, da se tek treba pariti.“

„Baš je velik“, rekla sam i natočila si još jednu čašu.

„Najavljuju nekoliko dana kiša na radiju, sad će se sakriti“, rekao je Franc.

Nekoliko sam puta ručala s Francem. Jednom sam skuhala i donijela grah, drugi put lazanje, a treći put smo naručili pizzu s Francove terase. Postao mi je drag.

Ne znam zašto ga nikad nisam pozvala u kuću.

Prvi maj je osvanuo blještav, obliven suncem. Išli smo na roštilj kod prijatelja i vratili se punih trbuha. Ja sam to jutro dobila menstruaciju. Na roštilju sam zbog toga popila malo više pa sam pomalo teturala na povratku kući. Dado je morao u noćnu, tako da me ostavio kod kuće, uzeo stvari, pitao hoću li biti ok i otišao. Bilo je tek pet sati i nakon što sam odspavala sat vremena odlučila sam poći u šetnju da razbistim glavu i resetiram dan. Još

dok smo bili na roštilju, počeli su se navlačiti teški oblaci s istoka. Kad sam izašla u šetnju počelo je puhati i bilo je očito da će uskoro pasti kiša. Odlučila sam poći unatoč tome.

Franca nije bilo na terasi, vjerojatno je u kontejneru gledao TV. Pošla sam prema mostu i stala na pola kako bih vidjela je li dabar u blizini. Rijeka je bila tamna i tekla brže. Ugledala sam ga.

Bio je zapetljan o komad narančaste plastične vreće, bar mi se tako činilo. Na trenutke se otimao, ali nije se mogao izvući. Vreća se zaplela o korijen ogromnog debla. Bio je zarobljen i nije se činilo da će se moći osloboditi.

Vratila sam se na početak mosta i spustila se šikarom bliže rijeci. Nije bilo moguće lako prići, bilo me strah. Voda je još uvijek bila visoka od nedavnih kiša, vjetar je puhao i sve je izgledalo zlokobno, no suosjećanje s dabrom me potpuno preplavilo.

Odlučila sam otrčati po nož ili škare i Franca. Počelo me probadati u donjem dijelu trbuha, no nekako sam se natjerala da potrčim. Kad sam stigla pred kontejner, bila sam potpuno zapuhana i jedva sam izustila riječ.

„Dabar... dabar se zapetljao u neku vreću i ne može van.“

Franc me gledao kao da sam poludjela.

„Treba mi pomoć da ga spasim.“

„Dijete, pa ubit ćeš se na rijeci. Ide kiša. Sjebat ćeš se“, rekao je Franc.

„Hoćete mi pomoći ili nećete?“

Bila sam nervozna i znala sam da je pitanje trenutka kad će početi padati kiša i sve dodatno otežati.

„Idem po nož ili škare. Dolazim za minutu, ako idete sa mnom budite spremni“, rekla sam mrtva ozbiljna.

Kad sam se vratila iz kuće, Franc je stajao s pištoljem u jednoj, nožem u drugoj ruci i užetom namotanim oko ramena.

„Isuse, što će vam pištolj?“ viknula sam.

„Najbolje da još idem na možda bijesnog dabra bez pištolja. Nema šanse. Ili pištolj ili ne idem.“

„Nema pucanja“, rekla sam.

„Ako napadne, ima pucanja“, završio je Franc i krenuo laganim korakom. Odlučila sam da nema šanse da mu dam da puca, makar morala sama obraniti dabra.

„Imate li vi dozvolu za to?“

„Naravno da imam, misliš da bi stajao nasred ceste s pištoljem da nemam?“

Rekao je da ne može tako brzo hodati pa sam morala usporiti, što mi je išlo na živce. Oko nas se kovitlalo lišće i prašina koja nam je ulazila u oči. Bilo je pitanje trenutka kad će početi kiša, samo se još nije znalo hoće li biti prolom oblaka ili ona sitna glupost koja prođe za petnaest minuta.

Kad smo došli, prvo smo se popeli na most da Francu pokažem dabra.

„Je, zapetljao se. Sjebao se skroz na skroz“, rekao je Franc.

„Ali, nije nam baš neko rješenje ić ga odmotavat. On će htjet ugrist, a ako dobije priliku, hoće. Ako je bijesan, onda smo nadrapali totalno. Ja predlažem da mi sve ovo bojkotiramo, ti zaboraviš dabra i pustiš prirodu svoje.“

„Prvo, to nije priroda, to je plastika, to smo mi ljudi krivi. Drugo, ja ne idem nikud, ili ćete mi pomoći ili nećete.“

„Neću ti pomoć. Ne mogu ni hodat kako treba, a da tu idem kroz vodu i granje. Zapetljat ću se i ja, gore nego jebeni dabar“, rekao je Franc i krenuo prema spustu s mosta.

„I ono sranje dolje ti nije vreća, nego ona narančasta ograda kojom štite zgrade. To se dolje sigurno sve zapetljalo, boktepitaj koliko je ograde pod vodom. Ajmo doma.“

Stajala sam i gledala kako Franc odlazi. Pošla sam za njim, spustila se ispod mosta, a onda skrenula u šikaru i odlučno zagazila među granje i smeće.

„Jebem te ludu, jesam ti reko da idemo doma“, vikao je Franc, ali nije me zanimalo što ima za reći. S velikim krojačkim škarama u džepu vjetrovke krenula sam prema dabru – pa što bude.

Bila sam dovoljno prisebna da kod kuće navučem stare visoke čizme pa je bilo nešto jednostavnije gaziti granje, no što sam se više približavala vodi, strah je rastao, jer rijeka je izbliza djelovala još brža i nepokoriva logici koju sam stvorila u svojoj glavi. Kroz granje probija voda, znala sam da sad ili nastavljam ili se gubitnički vraćam. Okrenula sam se i vidjela da Franc stoji na rubu šikare, podbočen rukama o bokove.

Voda mi je došla do koljena i da nije bilo granja, već bi me vjerojatno zanjela u stranu, osjetila sam njenu brzinu na listovima. Nagomilano granje i smeće pružalo je podlogu bez koje bih vjerojatno propala u mulj. U svakom sam trenutku i dalje mogla propasti u mulj, no tad o tome nisam razmišljala.

Došla sam polako do velikog balvana na čijem kraju je bio zapetljani dabar. Deblo je bilo golemo, morala sam se popeti na njega, nekako otpuzati na drugu stranu, nadati se da se neće odvojiti od ostatka granja i osloboditi dabra.

Bilo me strah, no uhvatilo me nekakvo ludilo i nisam mogla stati, nisam mogla odustati kao Franc. Htjela sam mu dokazati da mogu ovo provesti do kraja. Tad ni u jednom trenutku nisam pomislila na Dadu i na to što bi on mislio o svemu.

Stavila sam ruke na deblo i procijenila da relativno čvrsto stoji. Nekako sam uspuzala na njega, počelo je poskakivati gore-dolje na vodi, no ubrzo se smirilo. Ako se ne odvoji, bez problema bih trebala moći doći do druge strane.

U tom trenutku počela je kiša. Prvo nekoliko kapi koje sam vidjela na deblu, a potom sam ih osjetila na sebi. Ubrzo se nekoliko kapi pretvorilo u pljusak i deblo je postalo izrazito sklisko. Išla sam polako, puzala centimetar po centimetar. Sad je oko mene bila samo voda, bez granja. Pomislila sam na Franca, nisam znala stoji li još na istom mjestu ili je otišao. Bilo mi je lakše zamišljati da je još tamo pa se nisam osvrnula.

Do narančaste plastike koja je virila iz vode dijelio me, otprilike, metar. Kad sam u jednom trenutku zabacila nogu, osjetila sam jaku bol i shvatila da sam se gadno ogrebla škarama koje su probile džep jakne. Toliko me zaboljelo da sam se jednom rukom primila za to mjesto, no u trenutku sam izgubila ravnotežu, deblo se zanjihalo i ja sam pala u vodu.

Voda me isprva usisala, ali jednom sam rukom primila granu koja je virila iz debla pri čemu sam se sva izgrebla. Nagutala sam se vode. Shvatila sam da sam na rubu toga da me odnese rijeka. Deblo je bilo tako veliko da se više nisam mogla popeti na njega. Pokušavala sam.

Pogledala sam prema obali i ugledala Franca kako se probija kroz šikaru.

„Pomoć!“ vikala sam kroz kišu. „Pomozi, Franc!“

Franc mi je s početka debla počeo bacati uže za koje je zavezao manju granu.

„Uvati ovo nekako i vuci!“ vikao je. „Brzo, dok se ovo sranje ne odvali od obale!“

Bacao je uže, no nije mogao toliko daleko zabaciti. Zakoračio je na početak debla i bacio ga odande. Grana je pala na deblo točno iznad moje glave, ja sam ispružila ruku i uhvatila je.

Voda je bila hladna i zubi su mi cvokotali. Preplavio me umor i jedva sam se držala, jednom rukom za rub debla, a drugom sam pod pazuhom skraćivala Francovu špagu. Franc se ukopao na kraju debla, vidjela sam da je crven u licu i da jedva drži uže.

Kad sam nekako došla do granja, iščupala sam se zadnjim snagama i za nekoliko koraka došla do dubine u razini koljena. Tresla sam se, više ne toliko od hladnoće, koliko od šoka.

Kiša je padala kao luda. Dopuzala sam do Franca i on me bez riječi izvukao. Izgledao je slabašno, no u njemu je bilo snage. Ili je sve odradio adrenalin?

Propadala sam u koljenima dok smo išli prema početku mosta. Franc je s nekog kamena pod mostom dohvatio pištolj i nož.

Stala sam i povratila. Nisam znala hoću li moći do kuće, no Franc me uhvatio oko struka, prebacila sam ruku preko njegovih ramena i hodala.

Kad smo došepali do moje kuće, u džepu sam drhtavim rukama napipala ključ i Franc je otključao. Cijelim putem nismo govorili, samo me pitao hoće li zvati Hitnu.

Rekla sam mu da nema šanse, Dado bi poludio.

„Bit ću dobro“, rekla sam. „Samo se trebam otuširati i zaspati.“

„Nazovi me kad se otuširaš da znam jesi dobro“, rekao je Franc i ja sam obećala da hoću.

Svu sam mokru odjeću, smrdljivu od rijeke, utrpala u veliku vreću za smeće pa je sakrila u kantu u garaži. Ušla sam pod tuš i odvrnula vruću vodu. Zimica je polako nestajala iz mog tijela, osjećala sam topao zagrljaj pare. Dobro je. Živa sam. Za ovu glupost nitko ne mora znati. Jedino Franc i ja.

Kad sam se otuširala i navukla pidžamu, svladao me još teži umor. Legla sam u krevet i nazvala Franca.

„Dobro sam“, rekla sam kad se javio. „Oprosti mi, Franc.“

„Nema veze. Gotovo je. Spavaj sad.“

Franc je završio poziv i ja sam utonula u san bez snova, dubok i besciljan kao rijeka koja te guta, jedino kako zna, bez sentimenta ili prosudbe, nezainteresirano.

SITAN ŽIVOT

Ljeto je. Dani su prazni, bez posla. Nakon doručka šećem. Svratim do tržnice, knjižnice, prolazim ulicama kao da su moje dvorište. Sve blista.

Kad prijateljica završi s poslom, sjedamo na bicikle i jurimo kroz grad. Čekam je kod crkve, pa se lagano penjemo ulicama sve do trenutka kad se treba spustiti prema rijeci. Na kupalištu je uvijek mnogo automobila. Ljudi igraju odbojku, kartaju, kupaju se. Živo je. Nosim šarene suknje koje na biciklu vijore poput zastava.

Zrak je pun smrdljivih martina i muha. Dočekamo večer, pa nas grizu komarci.

Kad uđem u rijeku, mogu je prehodati da mi razina vode ne prijeđe bedra. Voda je brza i plitka. Kad uđemo, sjedamo u pješčano dno i ukopavamo se, održavamo ravnotežu. Voda hitro masira naša tijela. Pijesak ulazi gdje ne treba. Dugo sjedimo posred rijeke i razgovaramo.

Prijateljica govori o tome koliko je život u Indiji različit od našeg i koliko je toga naučila ondje. Priča o opuštenosti Indijaca, njihovoj prepuštenosti strujanju života. Nas dvije zapadnjakinje prepuštamo se to ljeto brzacima Kupe i alkohola.

Kad iziđemo, ležimo na ručnicima udaljene od ostalih ljudi i tad razmišljam o njemu, točnije, razmišljam o tome tko je on uopće.

Prijateljicu povremeno pitam općenita pitanja kako bih nešto saznala. Trudim se zvučati kao da me ne zanima ozbiljno, nego tek tako, da imamo o čemu pričati. Ispitujem je o tome koliko on zapravo čuje i kako uopće razgovarati s njim. Ponekad u žamoru kupališta začepim uši prstima i pokušavam shvatiti.

Čini se da ona ništa ne zamjećuje, ako i da, ništa ne spominje. Uvijek je znala dugo šutjeti o važnim stvarima.

Nju muče drugi problemi. U vezi je s nekim tko ne želi djecu, a htjela bi dijete. Posao je iscrpljuje i treba joj odmor. Možda baš porodiljni dopust.

Kažu da se svijet poveća kad čovjek iskreno voli. Da se sve proširi, postane veće od Svemira, eksplozira. Isprva sam i sama mislila da je tako. Sad mi se čini da se sve stisne, skupi na

ljudsku mjeru.

To ljeto zamišljam da ga dodirujem. Djeluje mi kao da mu se nikad neću moći dovoljno približiti. Pitam se zvuči li mu moj glas grubo ili mu je ugodno slušati me. Kad me pogleda, nevidljivo se stresem iznutra.

Njegove su kretnje rukama ponekad elegantne, ponekad ishitrene. Ne mogu ih prestati gledati. Rijetko govori. Rečenice su zbog toga sažete, sabijene, nabijene značenjem, pomalo teške. Pitam se kako bih razgovarala s njim. Nasamo, oči u oči. Pomišljam da mi možda čita s usana. Pomisao na to čini me nervoznom.

Jednom sam u bilježnicu zapisala citat:

*U samoći svoje sobe rekao sam: Tišina je početak svega, glas je kraj svega. I još: Riječi su naše dobrovoljno izgnanstvo. U knjižicu s tvrdim koricama upisao sam: Moj jezik je moja granica. Kada govorim, podižem goleme zidove između sebe i svijeta. Negdje sam pročitao da je netko rekao: Ja sam kamera. I ja sam. Nisam siguran da razumijem princip prelamanja svjetlosti u prizmi, ali to me ne sprečava da budem kamera.**

Zamišljam da je on poput kamere pa također želim biti kamera.

Kad ga pitam kakvu glupost, znam da ne izgovaram jasno i da je s mojih usana teško čitati. Više puta ponavljam, ne čuje me. Na mene se još nije naviknuo. Ili nejasno izgovaram. Možda sam pretiha. Potajno želim da se navikne na mene i moje usne.

Ne mogu ga dugo gledati u oči. Kad ga duže gledam u oči, utopim se u njegovoj tihoj glavi i očima koje vjerojatno vide i previše. Postanem nespretna i počnem se blesavo smijati. Zbog toga glumim da govorim čitavoj skupini ljudi oko nas i istovremeno zamišljam njega kako gleda u moje usne dok govorim. To me također čini nervoznom pa govorim same tričarije.

Zbog toga što ne pričamo mnogo, uopće ne znam imamo li što zajedničko.

Užasavam se saznati da nemamo ništa zajedničko osim tišine koju mislim da bismo mogli dijeliti. Sve više šutim jer imam dojam da se u životu više nema mnogo toga za reći. Ponekad unatoč tome ne mogu protiv svoje prirode, pa izbacujem krupne grozdove rečenica koji se o druge strovaljuju kao kamenje.

Nakon toga ponovno šutim.

Promatram ga kad mislim da ne gleda. On svaki put osjeti da ga netko promatra, pa brzo odvrćam pogled. Želim ga samo gledati, no to izgleda čudno.

Kad odlazim kući, kaže „Bok!“ i ja poželim da ne moram odlaziti od njega. Straši me pomisao da će me život ili jesen ubrzo odvesti u nekom drugom smjeru i da ga više nikad neću sresti.

Ležanje kraj tekuće vode čini mi dobro. Otvoreno pivo kraj ručnika i paket cigareta zatamljuju prazninu koja se čini sve besmislenijom.

Kad sam ga prvi put vidjela, protrnula sam. Pomislila sam kako nema načina da mu se svidim u tako lošem stanju. Pripita, s izrastom sijede kose, vječito s cigaretom u ruci. Vidno tužna. Sljedeći dan obojila sam kosu jeftinom bojom iz kutije i nacrtala se na istom mjestu.

U mom snu izranja školjke. Jednom je spomenuo da to voli. Toliko dobro čujem i pamtim sve što kaže da se sitnice pretvaraju u goleme opuse u mojoj glavi.

U tišini morske dubine nitko ništa ne govori. Čak niti ja ne bih ništa govorila u moru, ne bih mogla. Toliko intenzivno i jasno sanjam da ujutro dobivam novu nadu i ponovno odlazim kartati. Nikome ništa ne govorim jer se sve odvija u tišini, stoga nemam što reći. Najviše govorim u sebi, navečer, kad legnem sama u velik krevet i umjesto da se u njemu raširim, skupim se poput kukca kad umre nakon jednog dana života.

On ponekad radi drugu pa ga čekamo do osam. Onda se odjednom pojavi, u tišini, kao oblak. Pitam se o čemu razmišlja i razgovara li tamo s kim.

Pogledi nam se češće susreću i pitam se vidi li se na meni da mi se to sviđa.

Kad miješa karte, promatram duge prste, bijele prste. Pramen kose padne mu na čelo, pa otpuhne. Kad shvati da ga netko promatra, intenzivno se zapilji jer misli da mu taj netko želi nešto reći. Zato oprezno buljim.

Igra šah s jednim od prijatelja i fokusiran je na igru otprilike koliko i ja na njega. Svaki put pobijedi. U svemu što igra. Kad ne pobijedi, osjećam da je i to njegovo maslo.

Ako svi samo sjedimo i ništa ne igramo, ja krećem s pitanjima. Pitam sve u društvu: „Koju glazbu slušate?“, „Koje filmove volite?“, „Kamo biste željeli otputovati?“ Onda pažljivo slušam hoće li on išta reći. Svi se izredaju sa svojim stavovima i željama, a on nastavlja šutjeti. U sebi šaljem sve u pičku materinu. Zatim se, da ne implodiram, okrećem prema njemu i pitam ga, valjda hrabro: „A ti?“

Tek tad odgovara šturo, odlučno. Kao da je ljutit što uopće mora govoriti.

Kad odlazimo s kupališta, ide daleko ispred mene prema svojoj kući i ja mislim da je sve palo u vodu i da je šteta što uopće imam dar govora.

To je bilo prije.

Danas, ponekad rano, rano ujutro, kad na kupalištu još nema nikoga, došćem s glazbom u ušima i dugo gledam u rijeku. Priđem klupi na kojoj je sjedio kad sam ga tek upoznala i sjednem nasuprot njega, gdje sam i tada sjedila, a ponekad sjednem na njegovo mjesto pa zamišljam taj dan, pokušavam iz sjećanja izvući svaku sitnicu.

Sreća je najviši oblik zdravlja, čitam negdje, zaboravih gdje. Ponekad, kad vozim bicikl, pogledam u svijetlomodro nebo ispresijecano bijelim tragovima aviona i to me oslobađa.

Sreća je najviši oblik zdravlja.

Danas u krevet klizne sve bitno: on i ja.

Ljeti smo ljeskave svilene ribice. Ne zaista ribice, već sitna bića što se pojave u kupaonici. Srebrne ribice. Zimi smo dvije krtice i od prekrivača stvaramo zemljani pokrov, usitnjavamo život.

Noći su dobro isprepletene, ujednačene. Sve to me topi dok spavam, pa se kroz dan opet stvrdnem dok se ponovno ne vidimo.

Godina dana prođe kao malo jača masnica.

Promijene se boje, osjećaj na koži, pa je više nema.

* Albahari, David

Mima Juračak

Rođena 1986. u Sisku. Diplomirala je filozofiju i knjižničarstvo i radi kao knjižničarka. Bavi se pisanjem, ilustracijom i dizajnom. Kratke priče objavljene su joj u zbornicima natječaja Lapis Histriae te različitim časopisima i na portalima.

Dobitnica je nagrada Vranac, Ulaznica, Metafora, Prozak i Stjepko Težak za kratku priču. Na osnovu nagrade Prozak za najbolji rukopis autora/ica do 35 godina starosti, za 2020. godinu, objavila je zbirku priča *Sitan život* u izdavačkoj kući Jesenski i Turk 2022. godine. Sljedeće 2023. godine nagrađena je nagradom Slavić za najbolji prvijenac.

Ilustrirala je slikovnicu *Slavo, bravo!* spisateljice Ive Dužić. Slikovnica/edukativna knjiga temelji se na liku i djelu Slave Striegla, poznatog sisačkog slikara, a izdala ju je Gradska galerija Striegl u Sisku 2025. godine.

Objavila: *Sitan život* (priče, 2022), *Slavo, bravo!* (ilustracije, zajedno s Ivom Dužić; slikovnica, 2025).

Biblioteka Mali rakun

knjiga 98

Mima Juračak

SITAN ŽIVOT

drugo izdanje

© 2026 Mima Juračak

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2026

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Glavni urednik

Krešimir Pintarić

Urednik

Tihomir Dunđerović

Fotografija

yhdchang / Pixabay.com

Objavljeno

23. kolovoza 2026.

ISBN 978-953-374-469-8 (HTML)

ISBN 978-953-374-470-4 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-471-1 (PDF)

Prvo izdanje

Jesenski i Turk, Zagreb, 2022.

Knjiga je objavljena uz financijsku podršku Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Mišljenja izražena u ovoj knjizi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta ustanova koje pružaju financijsku podršku.